อุตสาหกรรมสัมมัตตา

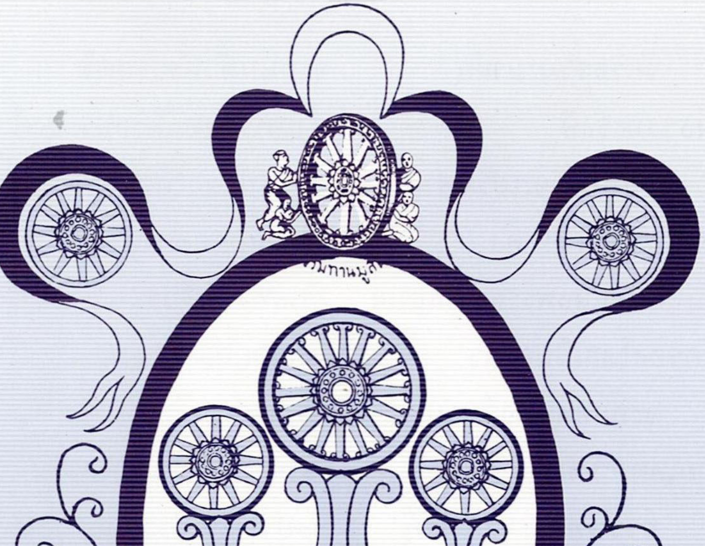

[ชุดหมุนล้อ อันดับ ๑๐๑]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย　　จะหมุนทั่วทั้งธาษตรี
แผ่ธรรมะรังษี　　ตามพระพุทธทรงประสงค์ ฯ
มั่นหมายจะเสริมศาสน์　　สถาปน์โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง　　เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ　　อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร　　ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน　　พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ　　เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธองค์　　จึ่งประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ　　ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน　　ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย　　อุทิศทั่วทั้งธาษตรี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิมพ์
259/142 ซอยพิบูลย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 0-2392-0146 แฟกซ์: 0-2381-0238

อุตสาหกรรมสัมมัตตา

[ชุดหมุนล้อ อันดับ ๑๐๑]

พุทธทาสภิกขุ

๘ กรกฎาคม ๒๕๔๗

สวนอุศมจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ตายก่อนตาย

ตายเมื่อตาย ย่อมกลายไปเป็นผี
ตายไม่ดี ได้เป็นที่ ผีตายโหง
ตายทำไม เพียงให้ เขาใส่โลง
ตายโอ้โถง นั้นคือตาย เสียก่อนตาย

ตาย ก่อนตาย มิใช่กลาย ไปเป็นผี
แต่กลายเป็น สิ่งที่ ไม่สูญหาย
ที่แท้คือ ความตาย ที่ไม่ตาย
มีความหมาย ไม่มีใคร ได้เกิดแล

คำพูดนี้ ผันผวน ชวนฉงน
เหมือนเล่นลิ้น สำนวน คนตอแหล
แต่เป็นความ จริงอัน ไม่ผันแปร
ใครคิดแก้ ออกได้ ไม่ตายเอย ๆ

คำปรารภ

การจัดพิมพ์หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรนี้ขึ้นเผยแพร่ ก็โดยมุ่งหมายการกลับมาแห่งศีลธรรม เป็นวัตถุประสงค์ ก่อนแต่ที่โลกเรา จะมีความวิบัติ ทางจิต ทางวิญญาณ จนหมดสิ้น.

ธรรมะ เป็น ปัจจัยที่ห้า ของชีวิต, แต่เราสนใจกันเพียงปัจจัยสี่ทางวัตถุ สำหรับร่างกาย. ชีวิตที่ขาดปัจจัยที่ห้านั้น เป็นชีวิตที่ตายแล้ว และเป็นความสูญเสีย ยิ่งไปกว่าการตายทางร่างกาย เพราะขาดปัจจัยสี่, อย่างที่จะเปรียบกันไม่ได้เลย. ความมีชีวิตที่ปราศจากธรรมะ นั้น เป็นความทุกข์ ของแต่ละคน และจะทำอันตรายแก่กันและกัน จนกระทั่งถึง ระดับมิคสัญญี เป็นที่สุด.

เป้าหมายของมนุษย์ที่ถูกต้องที่สุด คือ การที่ทุกคน มีความสุขเย็นเป็นที่พอใจ และมีการเคลื่อนไหวชนิดที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น อยู่ทุกกระเบียดนิ้ว และตลอดเวลา. ทั้งหมดนี้ ขึ้นอยู่กับ การศึกษา ชนิดที่จะทำให้ยุวชนของเรา มีความเป็นมนุษย์ อย่างถูกต้อง และสมบูรณ์.

ยุวชนของเรา จะต้องเป็นผู้รัก-ซื่อสัตย์-กตัญญูกตเวที ต่อบิดามารดา ถึงขนาดที่แม้ชีวิตก็อาจเสียสละให้ได้; จะต้องเคารพ เชื่อฟัง ครูบาอาจารย์คนแก่คนเฒ่า

พระเจ้าพระสงฆ์ ตลอดถึงขนบประเพณีที่ดีงาม; จะต้องรักผู้อื่น อย่างเป็นเพื่อนเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย; จะต้องกลัวบาป กล้าบุญ ขยะแขยงต่ออบายมุขในทุกๆความ-หมาย; จะต้องสามารถบังคับความรู้สึกฝ่ายต่ำ หรือกิเลส และพิทักษ์ความรู้สึกฝ่ายสูง ไว้ได้ถึงขนาดที่ยกมือไหว้ตัวเองได้; จะต้องมองเห็นชัด ถึงความจริงที่ว่า การทำการงานในหน้าที่ของตนทุกประการ ไม่มีบก-พร่อง นั่นคือ<u>การปฏิบัติธรรม</u> และเป็น<u>บุญกุศลอันสูงสุด</u>ในทุกๆศาสนา; และจะต้องเข้าถึง ความหมายอันแท้จริง ของสิ่งที่เรียกว่า "<u>ไทยไตรยางคธรรม</u>" คือชาติ-ศาสนา- มหากษัตริย์ ถึงกับเป็นสิ่งเดียวกัน ชนิดที่ฝังแน่นอยู่ในจิตวิญญาณ ไม่มีวันเสื่อมคลาย

ครั้นได้ดังนั้น ก็จะเป็น<u>พลโลกที่ทำโลกให้งดงาม</u>ด้วยสันติภาพ แล้วเป็น<u>บิดามารดาที่สมบูรณ์แบบ</u>ของพุทธ-บริษัท สามารถเจริญพันธุ์มนุษยชาติ ที่สูงยิ่งขึ้นไป

ข้อความนี้ กล่าวมุ่งหมายสำหรับบิดามารดา ครูบา-อาจารย์โดยตรง, แต่ถ้าหากเผยแพร่ไปถึงเยาวชนได้อ่านได้ฟังแล้ว ขอจงช่วยสนองความประสงค์ ให้ผู้ใหญ่ได้ประสบความสำเร็จ ในการยกสถานะทางวิญญาณของเยาวชน เด็กๆลูกหลาน ให้สูงขึ้นได้ตามที่ต้องการ จงทุกๆคนเถิด ถือเป็นบุญกุศลอันใหญ่หลวงโดยแท้จริง

พุทธทาส อินทปัญโญ

โมกขพลาราม ไชยา,
๑๓ พย. ๒๖

อุตสาหกรรมสัมมัตตา

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคมาฆบูชา เป็นครั้งที่ ๖ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าว เรื่อง *ชีวิตโวหาร* ต่อไปตามเดิม; แต่มีหัวข้อย่อยเฉพาะในวันนี้ว่า **อุตสาหกรรมสัมมัตตา,** เป็นภาษาบาลี ฟังลำบากหน่อยว่า อุตสาหกรรมสัมมัตตา.

เราได้พูดกันมาถึง ชีวิตโวหาร ๕ ครั้งมาแล้ว วันนี้ก็ยังพูดเรื่องนี้ต่อไป. ขอท่านอย่าเพ่อเบื่อ คำว่า *ชีวิตโวหาร* หรือคำว่า *ชีวิตคือการลงทุนอยู่ในตัวมันเอง,* พูดอย่างสมัยใหม่ก็ว่า ชีวิตนี้เป็น Investment อยู่ในตัวมันเอง. บาง

ธรรมบรรยายประจำวันเสาร์ที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕

คนคงจะเบื่อแล้วก็ได้ หมายความว่าฟังไม่ถูก ความฟังไม่ถูกนี้ชวนให้เบื่อได้, เลยต้องขอร้องว่า อย่าเพ่อเบื่อ คำว่าชีวิตคือการลงทุนอยู่ในตัวมันเอง.

อุตสาหกรรมสัมมัตตา : อุตสาหกรรมความถูกต้อง

วันนี้พูดไกลขึ้นมา ถึงคำว่า **มาตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ผลิตกำไรแห่งชีวิตอันแท้จริงกันเถิด;** ชีวิตโวหาร เรามาขยายกิจการ จนถึงขนาดทำเป็นอุตสาหกรรม.

ทำไมจะต้องนึกถึงอุตสาหกรรม? เพราะว่ายุคนี้สมัยนี้ เขาทำอะไร ก็ทำกันในลักษณะเป็นอุตสาหกรรม จนพูดว่ามันเป็นยุคแห่งอุตสาหกรรม. แม้แต่จะเลี้ยงไก่, เลี้ยงปลา ก็มากลายเป็นอุตสาหกรรม แทนที่จะเลี้ยงเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือว่าหาเอาตามในคูในคลอง กลายเป็นต้องมีการเลี้ยง โดยวิธีการที่เรียกว่าอุตสาหกรรม; ทั้งนี้ก็เพื่อทันแก่ความประสงค์.

บางคนอาจจะสงสัยในข้อที่ว่า อุตสาหกรรมมันก็เป็นเรื่องอันตราย คือมันมากเกินไปจนเป็นอันตราย; เดี๋ยวนี้โลกก็ลำบากยุ่งยากที่สุด เพราะเรื่องอุตสาหกรรมนั้นเอง. แต่อาตมาเห็นว่า นั่นมันเป็นวัตถุเรื่องวัตถุ ที่ทำกันมากจนถึง

กับขนาดอุตสาหกรรมแล้ว ต้องยุ่งเสมอ แล้วบางทีก็จะเป็นเครื่องทำลายโลกด้วยซ้ำไป; แต่ถ้าในทางของธรรมะแล้ว เชื่อว่าไม่ยุ่ง. แม้ว่าเราจะส่งเสริมการปฏิบัติธรรมะกัน ถึงขนาดที่เป็นอุตสาหกรรม คือทำกันจริง ๆ ทำกันมาก ๆ, ทำกันอย่างมีวิชา มีหลักวิชา เหมือนกับที่เขามีเทคโนโลยี่ในสมัยนี้ในการทำอะไรก็ตาม; ถ้าเรามาใช้กับธรรมะ เชื่อว่าไม่มีทางที่จะเกิดความยุ่งยากลำบากหรือเป็นอันตราย.

เดี๋ยวนี้เรายังทำกันเล่น ๆ เพราะไม่รู้ว่ามันเป็นอะไร, ทำมาตามขนบธรรมเนียมประเพณี หลับหูหลับตา, มันยังไกลนัก จากการที่จะได้รับประโยชน์อันคุ้มกัน; มาตั้งอกตั้งใจกระทำ ให้มันจริงจัง เหมือนที่เขาทำอุตสาหกรรมกันดีกว่า.

คำว่า **สัมมัตตา** บางคนเข้าใจแล้ว บางคนยังไม่เข้าใจ. ขอให้ช่วยจำไว้ให้ดี ๆ คำว่าสัมมัตตะหรือสัมมัตตานี้ เป็นคำที่พระพุทธเจ้าท่านโปรดของท่านมาก เรียกว่าท่านชอบมาก, ท่านพูดในลักษณะที่น่าสนใจ เป็นของมีค่า ทั่ว ๆ ไปในพระไตรปิฎกอันใหญ่หลวง.

สัมมัตตา สัมมัตตะ สัมมัตตา *สัมมะแปลว่าถูกต้อง,*

ตาแปลว่าภาวะ, สัมมะภาวะ ก็คือภาวะแห่งความถูกต้อง. คนฟังไม่รู้เรื่อง ก็จะฟังไปในทางว่า นี่พูดเล่นกันเสียแล้วกระมัง; แต่ที่จริงมันก็ไม่ใช่เรื่องพูดเล่น แล้วมันก็ต้องพูดอย่างนี้ เพราะมันไม่มีทางที่จะพูดอย่างอื่น ว่าภาวะแห่งความถูกต้อง, เรียกเป็นบาลีว่า สัมมัตตา. ถ้าพูดว่าภาวะแห่งความถูกต้องมันยาวยืดยาด ก็เอาเหลือแต่ ความถูกต้อง ก็ได้เหมือนกัน ความก็เท่าเดิมว่าสัมมัตตา ว่าความถูกต้อง.

อุตสาหกรรมสัมมัตตา แปลว่าอะไร ท่านคงทายถูก; ว่า**เราทำความถูกต้อง ถึงขนาดที่เป็นอุตสาหกรรมกันทีเดียว.**

ความดับทุกข์เป็นผลิตผลของ อุตสาหกรรมสัมมัตตา

การทำอย่างเป็นอุตสาหกรรมนั้น ทุกคนพอจะรู้ได้ว่าเขามีระเบียบอะไร ๆ ที่ทำจริง; แบ่งเป็นฝ่าย ๆ ส่วน ๆ แล้วแต่ละส่วนก็ทำจริง, แล้วก็นำมาประกอบกันเข้า จนเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำเร็จรูป อย่างนั้นอย่างนี้. แม้แต่ทำรถยนต์เขาก็แบ่งกันทำเป็นส่วน ๆ ๆ มันจึงได้มาก ได้เร็ว ได้ดี ได้

เรียบร้อย ได้เหมือนกันหมด, แล้วมาประกอบเป็นรถยนต์ ก็ยังทำด้วยเครื่องจักรออกมาเป็นรถยนต์ เฉลี่ยแล้วนาทีละหลาย ๆ คันอย่างนี้; นั่นแหละคือผลของอุตสาหกรรม สามารถจะทำรถยนต์ให้เกิดขึ้นมาในโลกนี้ นาทีละหลาย ๆ คัน.

นี้เรามาทำ อุตสาหกรรมความถูกต้อง เมื่อเทียบกันกับลักษณะอย่างนั้น ก็คือจะต้องมีความถูกต้องทุก ๆ ส่วน ทุก ๆชนิดของความถูกต้อง ให้ดี ให้เต็มที่ ให้เร็ว, แล้วก็*เอาความถูกต้องที่เป็นส่วน ๆ นั้น มาประกอบกันเข้า เป็นส่วนใหญ่ส่วนเดียว เป็นความถูกต้องส่วนรวม;* นั่นก็*คือผลสำเร็จที่ออกมา เป็นความดับทุกข์* สำเร็จประโยชน์เต็มที่ ตามที่ควรจะได้รับ แล้วแต่จะเรียกกันว่าอะไร. พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **ผลสุดท้ายแห่งพรหมจรรย์นี้ก็คือ วิมุตติ ความหลุดพ้นออกไปได้ จากสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทุกอย่างทุกประการ.**

เดี๋ยวนี้เราถูกแวดล้อม อยู่ด้วยสิ่งอันไม่พึงปรารถนาในลักษณะที่เราผลักออกไปไม่ได้ โดยธรรมชาติมีกิเลส ถูกผูกพันอยู่ด้วยกิเลส ด้วยความทุกข์ ผลักออกไปไม่ได้ เพราะมันไม่มีความถูกต้องในส่วนนั้น ๆ. ถ้าประพฤติปฏิบัติ กระทำ

อย่างถูกต้องแล้ว มันก็มีสิ่งที่เรียกว่า วิมุตติ คือความหลุดพ้นพิเศษ วิเศษ เกลี้ยงเกลาไปเลย; หลุดพ้นจากสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา จะเรียกมันว่าปัญหาก็ได้, ความทุกข์ก็ได้.

อุตสาหกรรมที่ต้องลงทุนด้วยกำลังทั้งหมด

(กำลังกาย จิต สติปัญญา)

เรามีปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้เกิดความทุกข์ในชีวิตประจำวัน กลายเป็นความทุกข์ประจำวันไปเสีย ไม่สามารถจะขจัดออกไปได้, หรือว่าไม่สามารถจะป้องกันมาตั้งแต่ต้นได้ เกิดขึ้นแล้วก็ไม่สามารถจะผลักออกไปได้ ป้องกันไม่ให้เกิดก็ยังทำไม่ค่อยจะได้ ทำไม่เป็น ไม่รู้จัก; ฉะนั้นเราจะต้องมาสนใจกระทำกันให้ได้ ทำจริง ลงทุนมาก.

เขาทำโรงงานอุตสาหกรรม เขาลงทุนมาก เป็นร้อยล้าน พันล้าน หมื่นล้าน. เราทำอุตสาหกรรมทางจิต เราก็ลงทุนมากเช่นเดียวกัน แต่ว่ามันไม่ใช่ลงทุนด้วยเงิน *มันลงทุนด้วยจิตใจ ด้วยกำลังของจิตใจ, ด้วยกำลังทั้งหมด ทั้งของกาย ทั้งของจิต ทั้งของสติปัญญา,* ลงทุนกันถึงที่สุด คือไม่ขยักไว้ ก็เรียกว่าลงทุนใหญ่.

ใครเคยลงทุนใหญ่ถึงขนาดนี้บ้าง? เวลาวันหนึ่ง ๆ

ท่านเอาไปคิดเรื่องอะไรเสียเป็นส่วนมาก, จิตใจของท่านเอาไปคิดอะไรเสียเป็นส่วนมาก; ความชอบใจ ความพอใจก็เหมือนกัน เอาไปใช้ชอบใจอะไรเสียเป็นส่วนมาก.

ท่านมีความพอใจ ต้องการพยายามอยู่ในความหลุดพ้น สุดกำลังชีวิตจิตใจหรือเปล่า? นั่นแหละ เป็นเรื่องที่จะต้องมาเทียบเคียงกันดู, มันจะเป็นการกระทำชนิดอุตสาหกรรมขึ้นมาได้หรือไม่ นี่มันก็อยู่ที่ตรงนี้. ถ้าท่านชอบมันหมดกำลังใจ มันก็เป็นอุตสาหกรรมได้, ถ้าชอบธรรมะนี้เล่น ๆ ตามธรรมเนียม กระทำไปอย่างละเมอ ๆ มันก็ไม่อาจจะเป็นอุตสาหกรรมได้; แล้วมันยังจะขาดทุนด้วยความโง่นั้นเอง ที่ทำให้เวลาเสียไป กำลังเสียไป อะไรเสียไปซึ่งเห็นกันอยู่โดยมาก เพราะไม่รู้ว่ามันต้องการอะไร.

คนเป็นอันมากมาเที่ยวที่สวนโมกข์นี้ อาตมารู้สึกว่าเขาไม่ได้อะไรกลับไปคุ้มค่าน้ำมันรถ, ช่วยฟังดู ช่วยคิดดูให้ดี *คนเป็นอันมากที่แห่กันมาเที่ยวสวนโมกข์นี้ กลับไปไม่ได้อะไรคุ้มค่าน้ำมันรถ* เพียงแต่ค่าน้ำมันรถไม่คุ้มแล้ว อื่น ๆ มันก็จะไม่คุ้มอีกหลาย ๆ อย่าง.

นี่การแจกลูกตาของเรา ยังไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่

ตามความมุ่งหมาย อย่างที่เขียนรูปภาพเปรียบไว้ที่ผนังตึกนั้น ซึ่งทุกคนก็คงเห็น, ถ้ายังไม่เห็นก็ไปดูเสียก็แล้วกัน *เพราะว่าคนเหล่านั้นไม่ได้ตั้งใจที่จะมาเอาอะไร ที่เรามีให้ที่นี่โดยแท้จริง* มาเดินเล่นรอบ ๆ แล้วก็กลับไป. บางทีตั้งใจจะมาใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เหมือนกับสวนสาธารณะไปเสีย ก็มี เอาวิทยุมาเปิดฟัง เอาดนตรีมาเล่น แล้วก็กลับไป, อย่างนี้แหละ เรียกว่ามันไม่คุ้มแม้แต่ค่าน้ำมันรถ, และยังมีค่าอื่น ๆ อีกมาก มันก็ยิ่งไม่คุ้มกันใหญ่.

จึงพูดมาในรูปแบบที่ว่า ขอให้สนใจ ขอให้ตั้งใจอย่างยิ่ง, ให้วางโครงการไว้ในลักษณะที่ว่า มันจะเป็นอุตสาหกรรม **อุตสาหกรรมผลิตผลกำไรสูงสุดให้แก่ชีวิตนี้**. เราอย่าได้ตกเป็นคนโง่ งมงาย โง่งม ที่จะแสวงหากำไรมาให้แก่ชีวิต ทั้งที่ชีวิตมันอาจจะผลิตกำไรได้ในตัวมันเอง เราก็ยังโง่ ไปผลิตอะไรที่ไหนก็ไม่รู้ เป็นกำไรจะมาให้แก่ชีวิต; นี่ลองคิดดูเถอะว่า มันเล่นตลกกันอยู่กี่มากน้อย.

ความสุขที่แท้จริง

ทั้งนี้เพราะว่า *เขาไม่รู้ว่า สิ่งที่เรียกว่าความสุขอันแท้จริงนั้นคืออะไร, เลยไม่รู้ว่าความสุขอันแท้จริงนั้นมันผลิตขึ้นได้ในตัวชีวิตเอง.* เขาก็ไปหาการศึกษา, หาการงาน, หาเรี่ยวแรง ลงทุนทำเป็นเงินเป็นทอง มาอย่างมากมาย เพื่อว่าจะทำชีวิตนี้ให้เป็นสุข. ผลที่ได้รับกลับตรงกันข้าม คือมันยุ่งมากขึ้นไปอีก, แล้วมันยุ่งเสียเปล่า ๆ ไม่ทำให้ชีวิตนี้มีความสุขอันแท้จริง ตามที่ควรจะได้รับ.

เพราะว่าความจริงตามธรรมชาตินั้น *ถ้าเรารู้จักดำรงจิตใจของเราไว้ให้ถูกต้องเท่านั้นแหละ มันจะเป็นความสุขที่แท้จริง เกิดขึ้นแก่จิตใจนั้น.* คือมีจิตใจที่สงบเย็น หยุด เย็น เกลี้ยง ไม่มีความทุกข์ มันไม่มีความขาดแคลน หิวกระหาย กระวนกระวายใด ๆ เพราะความตั้งใจไว้อย่างถูกต้อง; เป็นหลักสั้น ๆ ว่าการดำรงจิตไว้ถูกต้องจะเป็นความสุขแก่ชีวิต ยิ่งกว่าสิ่งอื่น ยิ่งกว่าจะไปซื้อหามาด้วยวิธีอื่น, ยิ่งกว่าที่มิตรสหายชาวเกลอทั้งหลาย มาแวดล้อมบำรุงบำเรอ เอาอกเอาใจเราคนเดียว. นี่ก็ยังไม่อาจจะมีความสุขได้เท่าที่ว่าเราตั้งจิตของเราไว้ให้ถูกต้อง ดำรง

ชีวิตของเราไว้ให้ถูกต้อง.

ฉะนั้นขอให้สังเกตคำว่าถูกต้อง ๆ นี้ไว้ให้ดี ๆ ว่ามันต้องมีการดำรงชีวิตไว้อย่างถูกต้อง ทั้งชีวิตเลย ก็จะเป็นชีวิตที่มีความพอใจตัวเอง, อะไร ๆ จะเป็นไปในทางที่พอใจได้ในตัวมันเอง, มีความอิ่ม พอใจในการกระทำและการเป็นอยู่อยู่ได้ในตัวมันเอง. ไม่ต้องเอาเงินมาซื้อนั่นซื้อนี่ให้กิน, ไม่ต้องเอาเงินมาจ่าย บำรุงบำเรออย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งมันไปส่งเสริมกิเลสทั้งนั้นเลย ไม่เป็นความสงบเย็นของชีวิต แต่กลับไปส่งเสริมสิ่งที่เป็นอันตรายแก่ชีวิต.

ไม่เชื่อลองไปคิดดู มีเงินมาก ไปซื้อหาอะไรเอามาที่จะทำให้ชีวิตนี้มันเยือกเย็นเป็นนิพพาน มันก็ทำไม่ได้, แม้จะไปทำบุญ ทำกุศล ทำอะไร อย่างที่เคยเชื่อกัน ชีวิตนี้มันก็ยังเย็นไม่ได้; ถ้ามันจะเย็นได้ ก็ต่อเมื่อ สลัดความหมายมั่น ความยึดมั่น ให้มาเป็นของหนักนั้นออกไปเสีย.

สิ่งใดที่ยึดมั่นไว้ มันก็เป็นของหนัก ไม่ยึดมั่นจึงจะไม่มีของหนัก, เมื่อไม่มีของหนักนั่นแหละ มันจึงจะมีสิ่งที่เรียกว่า ความสุข ความสงบเย็น.

เอาอะไรมาไว้มาก ๆ สำหรับรักมาก ๆ สำหรับเป็น

เหยื่อของความรักของความยึดถือ นี้คนแก่ ๆ คงจะรู้จักดี ว่ามันเป็นเรื่องชนิดไหนกันแน่. มันเป็นความสุขหลอก ๆ ให้คนคิดว่าเรารวยแล้ว เรามีมากแล้ว เราก็ควรจะพอใจ เขาก็พยายามที่จะพอใจ; แต่แล้วมันก็ไม่เป็นความพอใจที่แท้จริงขึ้นมาได้ มันเป็นความพอใจหลอก พอใจด้วยความโง่ ความหลง ความไม่เข้าใจ อย่างนี้เรียกว่าความพอใจหลอก. เมื่อความพอใจมันหลอก ความสุขมันก็เป็นของหลอก; ต่อเมื่อความพอใจเป็นของจริงแท้ ความสุขมันจึงจะเป็นของจริงแท้.

ข้อนี้ยืนยันได้ ว่าความสุขนั้นมันเกิดมาจากความพอใจเสมอ ความอิ่มใจและความพอใจ **ความสุขหมายถึงผลแห่งความพอใจและอิ่มใจ;** ถ้าความพอใจปลอม ความสุขก็ปลอม ถ้าความพอใจถูกต้องบริสุทธิ์ ความสุขนั้นก็จะถูกต้องและบริสุทธิ์.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคน สังเกตดูความพอใจ ดูสิ่งที่เราเรียกกันว่าความพอใจ เราได้รับความพอใจ ยินดีมาก เรามีอะไรมาก แล้วเราก็พอใจ. มันก็เป็นสิ่งที่ต้องดูว่า พอใจนั้น**พอใจของกิเลส** หรือว่า**พอใจของสติปัญญา,** ถ้าพอใจของกิเลส มันก็เป็นความพอใจปลอม ความสุขที่ได้มา

มันก็ต้องปลอม คือมันไม่เย็น มันไม่เย็น มันร้อนชนิดหนึ่ง ซึ่งซ่อนไว้ข้างใน ทรมานจิตใจยิ่งไปกว่าความทุกข์ร้อนโดยตรงเสียอีก.

เราจะดูให้ดี ว่าความพอใจนี้ มันเป็นพอใจของสติ-ปัญญา รู้แจ้งเห็นจริง ทำให้ถูกต้อง, มีความถูกต้องชนิดที่จริง ไม่ใช่ความถูกต้องของกิเลส; ความถูกต้องของกิเลส มันก็มีเป็นของกิเลส ถ้ากิเลสเป็นเจ้าเรือน มันก็ยินดีรับเอาความถูกต้อง หรือความพอใจชนิดนี้; เชื่อว่าในโลกนี้มันเป็นอย่างนี้กันเกือบจะทั้งนั้น ดังนั้นจึงหาความสุขอันแท้จริงในโลกนี้ไม่ได้ ขอให้ท่านทั้งหลายสังเกตดู.

เราจะต้องมีความถูกต้องของสติปัญญา ความพอใจนั้นก็เป็นของสติปัญญา, เป็นความพอใจที่ประกอบไปด้วยธรรมะ มันก็เป็นความพอใจที่ถูกต้อง ความสุขที่เกิดจากความพอใจมันก็เป็นของจริง. การที่เราจะมีความพอใจเป็นของจริงอย่างนี้ อาจจะทำได้โดยไม่ต้องใช้เงิน แต่ทำได้โดยวิธีที่ดำรงจิตนั้น ดำรงชีวิตนั้น ไว้ให้ถูกต้อง ตามที่พระพุทธเจ้าท่านตรัส.

ความถูกต้องนี้เลยเป็นเหมือนกับวัตถุดิบ

นานาชนิด ที่เอามาป้อนโรงงานอุตสาหกรรม, โรงงานอุตสาหกรรมมันก็ต้องการวัตถุดิบหลายชนิด แล้วก็ถูกต้อง คือตรงกับเรื่องที่เขาจะทำ จากวัตถุดิบหลาย ๆชนิด เขาก็ผลิตเป็นผลิตผลขึ้นมาตามความปรารถนา.

เราที่จะตั้ง**โรงงานอุตสาหกรรมทางวิญญาณ** ก็จะต้องทำโดยหลักการอย่างเดียวกัน มีวัตถุดิบที่เป็นความถูกต้อง หลายชนิดตามที่ต้องการ, แล้วมาผลิต คือมารวมกันเข้า ปรุงปนกันเข้า ให้เป็นผลตามที่เราต้องการ ก็จะได้ผลนั้นสมตามความปรารถนา เรียกว่าเป็นผลที่ถูกต้อง.

นี่แหละข้อที่ชักชวนพูดกันถึงว่า เรามาตั้งโรงงานอุตสาหกรรมความถูกต้อง ผลิตผลกำไรให้แก่ชีวิต โดยอาศัยเรื่องหรือกำลังของจิตใจเป็นเครื่องลงทุน ไม่ต้องใช้เงินสตางค์อย่างของชาวบ้าน; ฉะนั้นจึงอยู่ที่การจัดการทำให้เกิดความถูกต้องขึ้นในชีวิตนั้นทุก ๆส่วน.

ชีวิตประกอบอยู่ด้วยอะไรบ้าง? เชื่อว่าไม่ยากเกินไปที่จะมอง พูดง่าย ๆ ที่รู้กันอยู่ทั่วไป ก็ว่ามันประกอบอยู่ด้วยร่างกาย, ประกอบอยู่ด้วยวาจา, ประกอบอยู่ด้วยจิตใจ, ประกอบอยู่ด้วยความคิด สติปัญญา ความรู้ ความเชื่อ; แต่

ถ้าจะเหลือเพียงสองสามอย่าง ก็คือว่า**ทางกาย ทางใจ** และ **ทางความคิดเห็น.** นี้เป็นเรื่องที่จะต้องเอามาใช้เป็นวัตถุดิบ คือเอาถูกต้องในทุก ๆ ทางนี้มาประกอบกันเข้า เป็นความถูกต้องอันใหญ่ เพื่อผลสุดท้ายคือพระนิพพาน, จะเรียกว่ามรรค ผล นิพพาน ก็ได้; นั้นคือผลิตผล ที่เราต้องการจะได้รับจากการทำอุตสาหกรรมในชีวิตนี้.

ชีวิตเป็นการลงทุนอยู่ในตัวเอง

บางคนไม่เคยฟังมาตั้งแต่ตอนต้น ไม่เข้าใจว่า ชีวิตนี้มันเป็นการลงทุนอยู่ในตัวมันเองอย่างไร. ขอพูดซ้ำอีกนิดหนึ่งว่า ขอให้ดูให้ดีเถิดว่า **ชีวิตนี้มันเป็นการลงทุนอยู่ในตัวมันเอง,** ชีวิตนี้มันเกิดมามันก็ต้องทนทุกข์ มันก็ต้องทนทรมาน; แต่ว่าการทนทุกข์หรือทนทรมานนั้น มันไม่ใช่ทนทรมานเปล่า มันทำให้เราฉลาดยิ่งขึ้นทุกที. *เมื่อเป็นทุกข์ เราก็ต้องดิ้นรนแก้ไขดับทุกข์ เราก็ฉลาดยิ่งขึ้นทุกที.*

เพราะฉะนั้นเด็กทารกที่เพิ่งคลอดออกมาจากท้องแม่ มันประสบสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะอย่างไร มันก็รู้ เป็นความรู้

เพิ่มขึ้นๆ, ยิ่งลำบากยิ่งทุกข์ยาก มันยิ่งสอนให้มาก เพราะมันเจ็บปวดต้องดิ้นรนแก้ไข; แม้แต่สุนัขและแมว มันก็รู้จักดิ้นรนแก้ไข จนได้พบที่นั่งที่นอนที่สบาย, หรือว่าได้พบคนเลี้ยงที่ดี ที่พอจะอยู่ด้วยได้.

ธรรมชาติมันบีบคั้น เมื่อถูกบีบคั้นมันก็ดิ้นรน เพื่อจะปลดเปลื้องการบีบคั้น. ฉะนั้นขอให้เข้าใจว่า ทั้งหมดทั้งสิ้นทั้งจักรวาล ตลอดกาลนิรันดรเลย **ความรู้ความก้าวหน้าทางจิตใจของคนเรานี้ มันมาจากการบีบคั้นของธรรมชาติ**, ธรรมชาติบีบคั้น มนุษย์ก็หาทางแก้ไข ได้ความรู้ใหม่เรื่อยๆ ไป มันก็มีความรู้มากขึ้น.

แต่ถ้าเป็นปัญหาที่ลึกซึ้งในทางจิตใจ มันไม่พบได้แก่ทุกคน มันพบได้แก่บางคน, คนที่เป็นฤาษี ชีไพร เป็นมุนี กระทั่งเป็นพระพุทธเจ้าในที่สุด ท่านค้นพบคำตอบ หรือการแก้ไขสิ่งเหล่านี้, บุคคลที่จะเป็นมุนี เป็นพุทธะนี้ เขาเป็นคนที่พบคำตอบต่อการบีบคั้นของธรรมชาติ. ทีแรกคงจะไม่พบถึงที่สุดแหละ แต่มันก็พบเรื่อยๆ มา, พวกมุนีทยอยกันเกิดขึ้นในโลกนี้ พบต่อๆ กันมา จนกว่าจะเกิดมุนีสูงสุด. จอมมุนีคือพระพุทธเจ้า ท่านก็พบคำตอบทั้งหมด

ที่จะทำให้เราแก้ปัญหาทั้งหมด เป็นวิมุตติ - ความหลุดพ้น หรือที่เรียกว่านิพพาน.

แม้จะเป็นเรื่องกฎของสังคม เช่นกฎบ้านเมือง กฎหมาย กฎศีลธรรม ที่ตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก จนกระทั่งบัดนี้ มันล้วนแต่มาจากการบีบคั้นของธรรมชาติ ที่มันบีบคั้นให้ทนอยู่ไม่ได้. อย่างว่ามนุษย์ทีแรกมีขึ้นมาในโลก ก็ไม่มีหัวหน้า ไม่มีผู้ปกครอง ก็อยู่อย่างสัตว์ ความลำบากมันเกิดขึ้น, มันบีบคั้นว่าทนไม่ไหวอยู่กันอย่างนี้ จนกระทั่งต้องเลือกหัวหน้า ที่เรียกว่าพระราชาองค์แรกในโลก. คน ๆ นี้ก็ต้องค้นหาความรู้สติปัญญาต่อไป ที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้นจากการบีบคั้นของธรรมชาติ, แม้แต่โรคภัยไข้เจ็บ ถ้าเกิดขึ้นแล้วมันก็บีบคั้น ให้คนเขาพบสิ่งที่จะแก้ไขป้องกัน นับตั้งแต่เรื่องที่เล็กน้อยที่สุด กระทั่งเรื่องใหญ่ที่สุด คือกิเลสและนิพพาน.

เรื่องเล็กน้อยที่สุด บางทีก็น่าหัวว่า มีดบาดมือ ก็ไปพันเอาใยแมงมุมที่รุงรังอยู่เหนือเตาไฟ มาพันเข้าที่แผลมีดบาด แล้วก็หาย ก็เลิกกัน แล้วก็หาย; แต่วิธีอย่างนี้ เด็กสมัยนี้คงจะไม่ได้เห็นแล้ว แต่ผู้ที่มีอายุหลายสิบปี คงจะเคย

ได้เห็น หรือว่าเคยได้ถูกกระทำมาแล้วก็ได้. ถ้ามีดบาดแล้วก็เอาใยแมงมุม หยักไย่ที่เหนือเตาไฟมาพันมือ นี้ใครมันสอนให้? ธรรมชาติมันบีบคั้นให้ทำ, มันบีบคั้นให้นึกเดา, มันบีบคั้นให้ทดลอง จนกระทั่งพบอะไรต่างๆ มากๆๆ จนใช้เป็นประโยชน์ มาจนถึงกระทั่งเดี๋ยวนี้.

ทุกอย่างทุกประการในกิจกรรมของมนุษย์ เกี่ยวกับอาหารการกินก็ดี, เกี่ยวกับการนุ่งห่มก็ดี, เกี่ยวกับบ้านเรือนอยู่อาศัยก็ดี, เกี่ยวกับการวิธีรักษาโรคภัยไข้เจ็บก็ดี ธรรมชาติมันบีบคั้น ให้เดา ให้สันนิษฐาน ให้ทดลอง. จนเดี๋ยวนี้ก้าวหน้าเจริญมาก เจริญมากจนไม่น่าเชื่อ วิชาความรู้สมัยนี้ เจริญก้าวหน้ามาก. Micro Electronic เป็นวิชาอันสุดท้ายซึ่งก้าวหน้ามาก ทำคอมพิวเตอร์ทำอะไรต่างๆ น่าประหลาดน่าอัศจรรย์.

แต่มนุษย์อย่าอวดดีไป มนุษย์อย่าโง่อวดดีไป ว่ามนุษย์คิดได้เอง, มันเป็นผลความบีบคั้นตามธรรมชาติ ที่เคยบีบคั้นให้เกิดความรู้เล็กๆ น้อยๆ ต่ำๆ เตี้ยๆ สูงขึ้นมาสูงขึ้นมา เป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว. ความรู้สุดยอดนี้ มันได้ทำให้รู้ละเอียดสูงสุดอย่างไม่น่าเชื่อ คล้ายๆ กับว่ามนุษย์

ตรัสรู้เอง หรือว่าพระเจ้าที่ไหนมาสอนให้; ที่แท้มันมาจากความบีบคั้นของธรรมชาติ. เมื่อมันเกิดความไม่ถูกต้องขึ้นมา, เมื่อเราอยู่อย่างไม่ถูกต้อง เราปวดหัวขึ้นมา ก็ต้องคิดค้น หาเรื่องที่จะแก้อาการปวดหัว อย่างนี้เป็นต้น ทุกอย่างมันก็เกิดขึ้น เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความถูกต้อง สำหรับจะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ สำหรับจะไม่มีปัญหาต่างๆ.

นี้อาตมาอยากจะเรียกว่า **ชีวิตเป็นการลงทุนอยู่ในตัวชีวิต** ชีวิตลงทุนอยู่ในตัวมันเอง, ความเจ็บปวดลงทุนไปเพื่อให้พบวิธีแก้ไข, ความยากจนก็ลงทุนไป เพื่อให้พบวิธีที่จะร่ำรวย; แต่คนโง่เขาไม่รับเอาอย่างนั้น เขาไปต่อสู้ด้วยวิธีอย่างอื่น, หรือจะไปฆ่าคนอื่น, ไปแย่งชิงทรัพย์สมบัติของเขามา ไม่ใช้ความยากจน ลงทุนเพื่อการศึกษาหาความถูกต้อง เพื่อความร่ำรวย เป็นต้น. เดี๋ยวนี้ในเรื่องของจิตใจมันทำอย่างนั้นไม่ได้, มันจะไปปล้นฆ่า เอาความสุขของใครมาใส่ใจตัว มันก็ทำไม่ได้, เมื่อจะทำให้ได้มันก็ต้องทำในทางจิตใจของตัวเอง.

ฉะนั้นขอให้ทุกคนสนใจ ทำให้ชีวิตที่เป็นการลงทุนอยู่ในตัวมันเองนี้ ได้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามวิถีทางของ

มัน. ให้มันมีความรู้ที่ถูกต้อง เพิ่มขึ้นทุกปี ๆ ๆ ไม่เท่าไร ไม่ทันแก่ ไม่ทันตาย ก็พอจะรู้ว่า เราจะทำอย่างไร จึงจะมีความสุขสะดวก สบาย, เราจะหายใจอย่างไร มันจึงจะหายใจคล่องอย่างนี้เป็นต้น. *อย่าไปโกรธแค้น เมื่อความทุกข์มันเกิดขึ้น เราจะต้องยินดีต้อนรับเอามา สำหรับเป็นบทเรียนสำหรับศึกษา ให้รู้จักวิธีดับทุกข์, ถ้าทำได้อย่างนี้ ชีวิตเป็นการลงทุนอย่างยิ่งอยู่ในตัวมันเอง.*

ทำไมเราไม่ลองนึกดูว่า ทีแรกมันก็ไม่มีพระพุทธเจ้า ไม่มีใครในทำนองนั้น แล้วทำไมมันจึงมีขึ้นมาได้ ใครมันสอนใครที่ไหนเล่า. ทีแรกก็ไม่มีครูคนแรกที่จะสอน อะไรมันสอน? ก็ต้องเรียกว่าธรรมชาติมันสอน ชีวิตมันสอน ความไม่ถูกต้องนั่นแหละมันสอนให้เอง ชนิดที่คนด้วยกันสอนกันไม่ได้; *ธรรมชาติมันบีบคั้น ธรรมชาติมันสอน ธรรมชาติมันไล่ต้อน ให้ไปสู่จุดที่ถูกต้อง.*

ฉะนั้น อย่าหวังพึ่งผู้อื่นนัก คนเป็นอันมาก ต้องการอาจารย์ไปนั่งอยู่ข้าง ๆ สอนวิปัสสนาให้ มันบ้าเลย; มันไม่เป็นสิ่งที่จะต้องทำอย่างนั้น มันเป็นสิ่งที่ต้องทำให้เข้าใจ แล้วก็ไปทำเอาเอง. ให้ปัญหานั่นแหละมันสอนให้, ให้การ

กระทำนั่นแหละมันสอนให้ ไม่ต้องมีครูไปนั่งขนาบข้าง. ในครั้งพุทธกาลก็ไม่มีเลย ที่พระพุทธเจ้าจะไปนั่งขนาบข้างภิกษุองค์ใดองค์หนึ่งให้ทำกัมมัฏฐาน, ท่านบอกให้ว่าทำอย่างนั้น ๆ ๆ แล้วก็ไปทำ ๒ เดือน ๓ เดือน หลายเดือนจึงจะมาพบกัน อย่างนี้ทั้งนั้น ไม่ต้องมานั่งขนาบข้าง เพราะว่ามันสอนกันไม่ได้. เรื่องที่จะรู้ขึ้นมาใหม่นี้ มันก็ต้องทำลงไปแล้วมันจะรู้ได้ของมันเอง เพราะว่าคนกลัวความผิด ความเจ็บที่เกิดมาจากความไม่ถูกต้อง.

ให้เข้าใจกันง่าย ๆ อาตมาอยากจะบอกว่า เหมือนกับเราหัดขี่รถจักรยาน ซึ่งดูจะขี่เป็นกันทุกคน. ขอให้ดูว่าไม่มีใครสอนใครได้ ถ้าใครคิดว่าใครสอนให้ใครขี่รถจักรยานได้ก็ต้องพูดว่า คนนั้นยังโง่มาก. มันต้องให้รถนั่นแหละสอนให้การหกล้มหน้าแข้งถลอกนั่นแหละสอน มันจะกลัวล้ม มันจะค่อย ๆ รู้จักขยับขยาย ปรับปรุง ให้มันล้มยากเข้า. การรู้จักทำให้สมดุลย์ ไม่ให้รถจักรยานล้มนั้น มันสอนกันไม่ได้, การกระทำนั่นแหละมันสอน แล้วความกลัวที่จะล้ม มันบังคับให้ระมัดระวัง; ให้ตั้งข้อสังเกตใหม่ ว่าจะทำให้สมดุลย์อย่างไร, ทำให้สมดุลย์เพิ่มขึ้น ๆ ๆ จนรถจักรยานไม่เซ

ไม่เอียง ไม่ล้ม แล้วก็ไปได้ดี; อย่างนี้ไม่ใช่คนสอน ต้องเรียกว่าเหตุการณ์มันสอน ธรรมชาติมันสอน.

เรื่องจิตใจก็ยิ่งเป็นอย่างนั้นมากขึ้นไปอีก ธรรมชาติมันจะสอน, การกระทำมันจะสอน, ความทุกข์มันจะสอน. *เพราะมีความทุกข์ พระพุทธเจ้าจึงตรัสรู้ขึ้นมาในโลก, ถ้าไม่มีความทุกข์จะไม่มีพระพุทธเจ้าเกิด หรือตรัสรู้ขึ้นมาในโลก พระพุทธเจ้าท่านก็ยังตรัสอย่างนี้.*

เดี๋ยวนี้เราก็อยู่ในขอบข่ายอันนี้ด้วยกันทั้งนั้น คือมีสิ่งที่เป็นทุกข์ เพราะความไม่ถูกต้องของเรา, เราก็รวมเอาความไม่ถูกต้องของเรามาดูให้ดี, มาปรึกษาด้วยตัวเอง จนรู้ความถูกต้อง ว่าต้องตั้งจิตอย่างนี้ ตั้งจิตอย่างนี้. แม้นอนไม่หลับอย่างนี้ ต้องทำจิตอย่างนี้ ทำจิตอย่างนี้, ค่อยๆถูกต้อง แล้วก็ค่อยๆ นอนหลับ แล้วก็จะดีขึ้นทุกที ดีขึ้นทุกทีคราวหลังมันง่ายขึ้นทุกที เพราะว่ามันรู้เพิ่มขึ้น. นี่ขอให้เรามองเห็นว่า ธรรมชาติมันพร้อมที่จะสอน; แต่ว่าคนโง่ทั้งหลายก็ไม่พร้อมที่จะเรียน แล้วมันก็ต้องไปกินยานอนหลับก็เลยต้องกินยานอนหลับให้ละอายแมว ซึ่งมันไม่ต้องกิน.

มนุษย์จะเป็นมนุษย์กันที่ตรงไหน ให้สมกับว่า

มนุษย์มีจิตใจสูง? มันก็อยู่ที่ความถูกต้อง ที่พบขึ้นในตัวชีวิต. ความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในตัวชีวิต เจ็บปวดทนทรมานดิ้นรน ค้นคว้า ทดลอง, มันก็พบความถูกต้องเฉพาะเรื่องนั้น เฉพาะเรื่องนั้น เฉพาะเรื่องนั้นขึ้นมา ทีละเล็ก ทีละน้อยทีละเรื่อง ทีละเรื่อง. ในที่สุดมันก็จะเพียงพอ ที่จะทำให้เกิดผลดี มีชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข, จิตใจเกลี้ยง จิตใจเย็นจิตใจหยุด จิตใจไม่ตึงเครียด, สบายชนิดที่ว่า เงินมันก็ช่วยไม่ได้ เพื่อนพ้องก็ช่วยไม่ได้ หยูกยามันก็ช่วยไม่ได้, มัน**อยู่ที่รู้จักทำจิตใจ ให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ.**

เอาละพูดปรารภเรื่องมาเสียยืดยาว บางคนอาจจะรำคาญแล้วก็ได้ เรื่องชีวิตเป็นการลงทุนอยู่ในตัวมันเอง มันเป็นอย่างนี้.

ทีนี้ต่อไปนี้ ก็จะพูดถึง **เรื่องทำอุตสาหกรรมแห่งความถูกต้อง** กันต่อไป, จะสร้างสรรความถูกต้องเอามาประกอบกันเข้า เป็นความถูกต้องอันใหญ่หลวง. เหมือนกับที่เขาทำอุตสาหกรรม ได้ผลมาก ได้ผลเร็ว ได้ผลดี ได้

ผลเป็นที่พอใจ แต่ว่าเป็นไปในเรื่องของชีวิต ซึ่งเป็นนามธรรมมากกว่าทางวัตถุ.

ทางวัตถุนั้น แม้จะทำอุตสาหกรรมให้ก้าวหน้ากันไปสักเท่าไร ก็ไม่แก้ไขความทุกข์ในโลกนี้ได้ มีแต่จะเพิ่มความทุกข์เพิ่มความยุ่งยาก; แต่อุตสาหกรรมในทางจิตใจนี้แหละจะช่วยได้. ขอให้ทุกคนช่วยกันทำให้มีขึ้น แล้วแผ่ออกไปแผ่ออกไป จะช่วยโลกให้มีความสงบสุขได้ ด้วยอำนาจของธรรมะ ด้วยความถูกต้องในทางจิตใจ, แล้วอาจจะหยุดยั้งหรือบรรเทา อุตสาหกรรมทางวัตถุให้น้อยลง. ให้โลกนี้มันหนวกหูน้อยลง, ให้มีมลภาวะ พอลลูชั่นในโลกนี้มันน้อยลงคนในโลกจะไม่ตายเร็วเกินไป ช่วยกันสร้างความถูกต้องทางจิตใจ; แม้จะหวังผลอย่างนี้ ก็นับว่าเป็นความดี.

สัมมัตตะ : ความถูกต้อง ๑๐ ประการ

เอ้า ทีนี้จะพูดถึงสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสเรียกว่า **สัมมัตตะ หรือสัมมัตตา ภาวะแห่งความถูกต้อง.**

เราไม่ได้ยินคำนี้บ่อยนัก จะเป็นเพราะเหตุอะไร ก็อย่าไปเสียเวลาคิดนึกมัน, เราได้ยินแต่ **อริยมรรคมีองค์**

แปด มีเพียง ๘ ประการ เรียกว่าอริยมรรค หรือมัชฌิมาปฏิปทา; ส่วนสัมมัตตะภาวะแห่งความถูกต้อง ๑๐ ประการนั้น ไม่ค่อยได้ยิน.

เมื่ออาตมาเรียนนักธรรม ก็เรียนแต่เรื่อง ๘ ประการ มรรคมีองค์ ๘ ถูกต้อง ๘ ประการ. ต่อมาได้ยินคำว่า สัมมัตตะ ความถูกต้อง ๑๐ ประการ ก็ชักจะฉงน เห็นเป็นของแปลก รู้สึกว่ามันไม่ค่อยจะมีนี่ เรื่องนี้เป็นของแปลกนี่. แต่เมื่อมาค้นคว้าเรื่องอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไปในพระไตรปิฎก ก็พบว่า สัมมัตตะ ความถูกต้อง ๑๐ ประการนี้ ก็มี มีอยู่มากเสียด้วย มีอยู่ทั่ว ๆ ไป, และตรัสสรรเสริญสัมมัตตะ ความถูกต้อง ๑๐ ประการนี้ ไว้อย่างน่าสนใจทีเดียว. เพราะว่าถูกต้อง ๘ ประการนั้นมันยังด้วนอยู่ ถ้าว่ากันตรง ๆ ก็มันยังด้วนอยู่ มันต้องต่อยอดออกไปอีก ๒ ประการ จึงจะสมบูรณ์.

๘ ประการคือ *สัมมาทิฏฐิ สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ* ๘ อย่าง ซึ่งท่านทั้งหลายก็รู้ และจำได้ขึ้นใจอยู่แล้ว. ทีนี้มันมีต่อไปอีก ๒ อย่าง คือ *สัมมาญาณะ - ความรู้ถูกต้อง, สัมมาวิมุตติ - วิมุตติถูกต้อง* ต่อไปอีก ๒ ประการ เลย

เป็น ๑๐ ประการ เรียกว่าความถูกต้อง ๑๐ ประการ ๑๐ สัมมา; เติมเข้าไปอีก ๒ สัมมา คือสัมมาญาณะ - ความรู้ถูกต้อง, สัมมาวิมุตติ - หลุดพ้นถูกต้อง ครบ ๑๐ ประการ แล้วก็พอ เรื่องมันจบ.

ถ้าไปหยุดอยู่แค่สัมมาสมาธิ มันก็ยังเป็นการกระทำ ยังไม่แสดงผลของการกระทำ ที่ท่านต่อออกไปอีก ๒ สัมมา สัมมาญาณะ - รู้, รู้ด้วยญาณ รู้ด้วยทัสสนะอันถูกต้อง, แล้วก็วิมุตติ คือหลุดพ้นถูกต้อง เป็น ๑๐ สัมมา เรียกว่าความถูกต้อง ๑๐ ประการ สัมมัตตะ ๑๐ สัมมัตตะ ๑๐. ช่วยจำไปพูดกันให้ติดปาก แทนมรรคมีองค์ ๘ ประการ เพื่อความสมบูรณ์.

ก็จะเอาเรื่องสัมมัตตะ ๑๐ ประการนี้แหละ มาพูดในฐานะเป็นความถูกต้อง ซึ่งจะใช้เป็น**วัตถุดิบ สำหรับมาผลิต เป็นผลิตผลสูงสุดของพุทธบริษัทเรา ก็คือ มรรค ผล นิพพาน.** แต่ไหนๆ จะพูดแล้ว ก็เอามาพูดกันคราวเดียวอีกที แม้ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนั้น ก็เอามาพูดต่อกันไปอีกที ให้ครบทั้ง ๑๐ จึงจะพูดถึง สัมมา-ทิฏฐิองค์ที่หนึ่ง เป็นเรื่องแรก.

ขอให้ตั้งหลักสำหรับการฟังไว้ให้ดี ๆ ว่า เราจะพูดเรื่องความถูกต้อง แต่ละอย่าง แต่ละอย่าง แต่ละอย่าง ๑๐ อย่าง, แล้วเอามาชนกันเป็นผลอันใหม่ สุดท้ายที่เราจะได้รับ เป็นพระนิพพาน ที่นี่ เดี๋ยวนี้ และตลอดไป. ขอให้สนใจฟังเพื่อว่า จะไปปรับปรุง รวบรวมหรือปรับปรุงแก้ไขให้มันเกิดความถูกต้อง ๑๐ ประการขึ้นมาให้จนได้, ก็จะเป็นการกระทำเหมือนกับว่าอุตสาหกรรม คือมันใหญ่หลวงกว้างขวาง พอที่จะถึงขั้นสมบูรณ์.

สัมมาทิฏฐิ

ความถูกต้องข้อที่ ๑ **สัมมาทิฏฐิ**, ชื่อนี้คงจะได้ยินกันมาตั้งแต่เล็ก ๆ แล้วก็ได้ แต่ว่ามันมีขอบเขตของมัน ที่จะต้องรู้ และจะต้องทำ.

ปฏิรูปเทส สัมมาปเทส

ถ้าเราจะมีสัมมาทิฏฐิความคิดความเห็นอย่างถูกต้องนี้ เราจะต้องปรับปรุงไปตั้งแต่ว่า มีการอยู่ในประเทศที่สมควร เขาเรียกว่า**ปฏิรูปเทส** : *มีการอยู่อย่างสมควร ในประเทศที่สมควรจะอยู่* คือว่าประเทศที่อาจจะแสวงหา

ความรู้ หรือการศึกษาที่ถูกต้องได้นั่นเอง; ถ้าเราจะไปอยู่คนเดียวในเกาะกลางทะเล อย่างนี้เป็นต้น มันก็ลำบากแหละที่จะได้ยินได้ฟัง. ฉะนั้นจะไปอยู่ในปฏิรูปเทส คือประเทศที่สมควร อยู่แล้วได้ยินได้ฟัง คนที่เขามีอะไรที่จะพูดให้ฟัง, เราจะได้เข้าไปนั่งใกล้เขา เขาก็จะได้พูดให้ฟัง, แล้วเราก็จะได้ศึกษาเล่าเรียน จะได้เข้าใจ.

ทีนี้เราจะพูดกลับกัน ก็คือว่า เราก็จัดที่ที่เราอยู่นั่นแหละ ให้มันเป็นปฏิรูปเทสขึ้นมา. ถ้าบ้านเราเอาแต่เล่นไพ่กันอยู่อย่างนี้ เล่นการพนันหรือว่าสำมะเลเทเมาอะไรก็ตาม มันไม่เป็นปฏิรูปเทส. เราจัดบ้านเรานั่นแหละ เปลี่ยนเสียให้มันเป็นเรื่องที่มีการพูดจา ศึกษา สนทนาธรรมะ ให้เกิดความรู้ทางธรรมะขึ้นมา, จัดบ้านของเราให้มันเป็นปฏิรูปเทสขึ้นมา มันทำง่ายกว่าที่จะย้ายบ้าน หรือไปพลอยอยู่ที่อื่น นี้มันยุ่ง.

เดี๋ยวนี้เราก็อยู่ในประเทศไทย ที่พอจะหาวิชาความรู้ทางธรรมะได้ เราก็มีแต่จะปรับปรุงบ้านของเราให้เปิดรับสิ่งเหล่านี้เข้ามา ให้บ้านของเราเป็นปฏิรูปเทส.

แล้วข้อต่อไป **มีสัมมาปเทส,** เป็นปฏิรูปเทส คือ

มีสัมมาปเทส มีประเทศถูกต้อง ที่อยู่ถูกต้อง.

สัมมาบูรพาจารย์

ให้มี**สัมมาบูรพาจารย์,** สัมมาบูรพาจารย์ คงจะแปลกหูบ้าง บูรพาจารย์แปลว่า อาจารย์คนแรก, อาจารย์คนแรก ก็คือบิดา มารดา กระทั่งครู ก ข ก กา เรื่อยไป.

เราจะต้องมีบิดามารดาที่เป็นสัมมา คือสัมมาทิฏฐิ; ถ้าบิดามารดาเป็นมิจฉาทิฏฐิ แล้วก็หวังยากที่ลูกตาดำ ๆ จะเป็นสัมมาทิฏฐิ ถ้าเราโชคดี ก็มีบิดามารดาที่เป็นสัมมา คือ มีสัมมา เป็นสัมมาทิฏฐิ; บิดามารดาจะสร้างดวงวิญญาณใหม่ให้แก่ลูกที่คลอดออกมา ให้เต็มไปด้วยสัมมาทิฏฐิ. เด็ก ๆ ในสกุลที่ดีเช่นนั้น ก็จะเพิ่มพูนสัมมาทิฏฐิ หรือเชื้อของสัมมาทิฏฐิ คือรู้อะไรถูกต้องมาตั้งแต่อ้อนแต่ออก และโตขึ้นด้วยอำนาจของสัมมาทิฏฐิ.

นี้เราเรียกว่ามีสัมมาบิดามารดา มีสัมมาบูรพาจารย์, บิดามารดาก็เป็นสัมมาทิฏฐิ, พี่เลี้ยงก็เป็นสัมมาทิฏฐิ, คนที่อยู่ร่วมเรือนร่วมบ้านกันก็เป็นสัมมาทิฏฐิ, ไปเข้าโรงเรียนอนุบาล ครูอาจารย์ที่นั่นก็เป็นสัมมาทิฏฐิ. *นี่เรามีสัมมาบูรพาจารย์ สร้างดวงวิญญาณที่เป็นสัมมาทิฏฐิให้แก่บุตร ให้แก่ศิษย์;* ถ้ามันยังไม่มียังไม่ได้ ก็ช่วยจัดให้ ช่วย

จัดให้ได้.

ถ้าบิดามารดาเป็นมิจฉาทิฏฐิ ก็ยากที่จะพูดกันรู้เรื่อง; แต่มันก็ยังมีส่วนที่ต้องคิดว่า บิดามารดาที่เป็นครึ่งสัมมาทิฏฐิก็มีอยู่ ขอให้สละเสียเถิด เป็นครึ่งมิจฉาทิฏฐิครึ่งสัมมาทิฏฐินั้น จงยอมเสียสละมิจฉาทิฏฐิเสีย, ดำรงตนอยู่ในสัมมาทิฏฐิ เพื่อเห็นแก่ลูกตาดำ ๆ ลูกหลานเหลนตาดำ ๆ เขาจะได้สร้างสัมมาทิฏฐิขึ้นมา. นี่เป็นจุดที่สำคัญมาก ที่ว่าเด็กน้อยนี้จะเป็นมิจฉาทิฏฐิหรือเป็นสัมมาทิฏฐิ.

เราจะไปนึกถึงว่ากรรมพันธุ์ในชาติก่อนเลยก็ได้ เพราะเราไม่อาจจะพิสูจน์, แต่เรื่องที่เกิดมาแล้วนี้ แวดล้อมให้ดีข้างนอกนี้มันเป็นเรื่องที่ทำได้ พิสูจน์ได้ และทำได้จริง ๆ. ขอให้เด็กนี้ได้ฟังแต่เรื่องสัมมาทิฏฐิ, ได้เห็นแต่เรื่องสัมมาทิฏฐิ, ได้กระทำแต่เรื่องสัมมาทิฏฐิ, พูดจาแต่เรื่องสัมมาทิฏฐิ เด็กคนนั้นก็จะเป็นสัมมาทิฏฐิ.

สัมมาศรัทธา

ทีนี้ถัดไป ก็จะเรียกว่า**สัมมาศรัทธา** : มีศรัทธาที่เป็นสัมมา *มีความเชื่อที่เป็นสัมมา* มีความเชื่อที่ถูกต้อง ละมิจฉาศรัทธาเสีย.

ศรัทธาที่ผิด ก็คือเชื่อผิด เชื่อสิ่งที่ผิดเป็นหลัก นี้ผิด,

เชื่อสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ เชื่อสิ่งที่เอาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ไม่ได้ เอาเป็นที่พึ่งไม่ได้. ขออภัยที่ต้องพูดว่า เขาเชื่อปัจจัยภายนอกซึ่งไม่เกี่ยวกับคน ๆ นั้น, ไม่เชื่อปัจจัยภายใน คือกรรม หรือการกระทำ หรือกฎที่มันมีอยู่ในภายใน เช่น*กฎอิทัปปัจจยตา*เป็นต้น; แต่ดูเหมือนมันจะลึกหรือยากเกินไป ที่จะเข้าถึงกฎอิทัปปัจจยตา.

ฉะนั้นเชื่อในชั้นต้น ๆ ให้มันได้*เชื่อตามสัตบุรุษ ซึ่งมีศรัทธามีอะไรถูกต้องมาแล้ว เชื่อกรรม เชื่อผลกรรม เชื่อพระธรรม* ที่มีผู้ประพฤติกระทำให้เห็น ๆ อยู่อย่างนี้ เรียกว่า เชื่อสัมมา มีศรัทธาเป็นสัมมา, *ไม่ต้องเชื่อดวง ไม่ต้องเชื่อเทวดา* เพราะว่ามันรับประกันไม่ได้. แต่ถ้าเราเชื่อความเชื่อที่ถูกต้อง, ประพฤติที่ถูกต้อง กระทำที่ถูกต้อง, ผลกรรมที่ถูกต้องนี้ มันรับประกันได้; ฉะนั้นขอให้มีสัมมาศรัทธา.

ทีนี้ก็จะมาถึง**ตัวสัมมาทิฏฐิ** เราจะมีการศึกษาพอสมควร มีการคิดนึกใคร่ครวญเต็มที่ ใคร่ครวญดูว่าอะไรเป็นอย่างไร อะไรเป็นอย่างไร, อยู่ในกฎของเหตุผลหรือไม่ ซึ่งมันพอจะพิสูจน์เห็นได้ทุกเรื่องไป.

สัมมาทิฏฐิแปลว่าเห็นถูกต้อง เห็นด้วยสติปัญญาอย่างถูกต้อง, ทิฏฐิแปลว่าเห็น สัมมาแปลว่าถูก

ต้อง ต้องเอาสัมมาเข้ามาด้วย; ถ้าไม่มีสัมมา เป็นทิฏฐิเฉย ๆ แล้ว มันเป็นไปตามธรรมชาติ ฝ่ายผิด ฝ่ายโง่ ฝ่ายอวิชชา เสียมากกว่า. เมื่อพูดว่าทิฏฐิเฉย ๆ มันเป็นไปตามธรรมชาติฝ่ายผิด ฝ่ายโง่ ฝ่ายอวิชชาเสียมากกว่า ฉะนั้นเมื่อพูดว่าทิฏฐิเฉย ๆ ก็เล็งไปถึงฝ่ายไม่ถูก ต้องเติมคำว่าสัมมาให้ด้วย จึงจะเป็นฝ่ายถูก, **มีสัมมาทิฏฐิ มันก็ละมิจฉาทิฏฐิ.**

กว่าที่จะมีสัมมาทิฏฐิได้

ทีนี้มันก็เผชิญกันเข้ากับมิจฉาทิฏฐิที่เขามีอยู่ก่อน ถ้าบิดามารดา เป็นมิจฉาทิฏฐิ เด็กเกิดขึ้นมา ก็เผชิญกันกับมิจฉาทิฏฐิของบิดามารดา มันยากที่จะรอดไปได้. เราก็เหมือนกัน เมื่อเพื่อนฝูงของเรา เพื่อนบ้าน เพื่อนสังคมของเราเขาเป็นมิจฉาทิฏฐิ เราก็ต้องเผชิญกันกับมิจฉาทิฏฐิ.

ทีนี้ตามที่มันเป็นอยู่จริง *มิจฉาทิฏฐิมันครองโลกอยู่ก่อน* พูดอย่างนี้คล้าย ๆ กับไม่รู้บุญคุณของบรรพบุรุษ. บรรพบุรุษทีแรกจะรู้โดยสมบูรณ์ไม่ได้ เพราะมันต้องมีอะไรผิดพลาด, ถือกันอยู่อย่างนั้น สอนกันอยู่อย่างนั้น ตั้งแต่สมัยเป็นคนป่า คนเยิง, เจริญขึ้นมาเดี๋ยวนี้ ที่เคยเชื่อผิด ๆ มันก็ยังอยู่ ยังสอนกันอยู่.

คนที่เกิดมาทีหลัง ก็ต้องเผชิญกันเข้ากับมิจฉาทิฏฐิ

ที่มีอยู่ก่อน นี้มันจะเอาตัวรอดได้หรือไม่ จะเอาชนะได้หรือไม่ : เช่นสอนว่า*มีตัวมีตน มีเกิดมีตาย มีเวียนมีว่าย* มีอะไร เขาสอนอยู่ก่อน. ทีนี้มาสอนว่า *ไม่มีตัวไม่มีตน* เป็นเพียง *กฎของอิทัปปัจจยตา ไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา ไม่ใช่สัตว์บุคคลเวียนว่ายตายเกิดนี้* มันก็กระทบกัน; สัมมาทิฏฐิที่จะเกิดขึ้นทีหลังมันเกิดยาก เพราะว่ามิจฉาทิฏฐิมันเป็นเจ้าเมืองครองเมืองอยู่ก่อน.

ฉะนั้นจึงน่าสรรเสริญ น่าอนุโมทนา พระคุณของพระพุทธเจ้า, เมื่อท่านเกิดขึ้นมาในโลก ที่เขามีทิฏฐิอย่างอื่นอยู่ก่อน ท่านก็ต้องต่อสู้กับมิจฉาทิฏฐิที่มีอยู่ก่อน ๆ จนกว่าท่านจะชนะ.

เดี๋ยวนี้เฉพาะหน้าพวกเรานี้ ที่เราจะเดินตามการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านี้ เราก็ต้องเผชิญหน้ากันกับมิจฉาทิฏฐิอะไรบางอย่าง ที่เขามาสอนไว้ก่อน. มิจฉาทิฏฐิ หรือว่าทิฏฐิที่ไม่ถูกต้อง ที่มีอยู่ก่อนพระพุทธเจ้าในอินเดีย มันก็ได้มาถึงถิ่นนี้แดนนี้ แผ่นดินแหลมทองนี้ ก่อนพุทธศาสนามาถึง เช่นพวกพราหมณ์เป็นต้น; ใช้คำว่าอย่างนี้ ก็อย่าโกรธกัน; เขามาสอนเรื่องตัว เรื่องตน เรื่องเจตภูต เรื่องวิญญาณเป็นพราหมณ์ ๆ ไว้เต็มที่ นี้พอพุทธศาสนามาถึง มาทีหลัง

ก็มากระทบ ก็ต้องมารบกัน มาต่อสู้กัน.

ฉะนั้นในเรื่องการแผ่ศาสนา ในเรื่องสังคายนา พระเจ้าอโศกส่งภิกษุสงฆ์มาแผ่ศาสนาที่สุวรรณภูมินี้ ต้องมารบกับพวกยักษ์ พวกผี พวกรากษส อะไรต่างๆ นู้น แล้วก็กวาดล้างมันไปเสียได้ด้วยพรหมชาลสูตรนั้น พรหมชาลสูตรนั้นไปหาอ่านดู เรื่องมิจฉาทิฏฐิ ๖๒ ชนิด ที่เอามากวาดล้างพวกผี พวกรากษส พวกปีศาจที่มีอยู่ก่อน ได้ง่ายหรือลำบากอย่างไร.

แปลว่า พวกอินเดียที่มาก่อน เขาเอามิจฉาทิฏฐิก่อนพระพุทธเจ้าสอนไว้เต็มที่ จะยึดถือมั่นเรื่องไสยศาสตร์ทั้งหลาย มีอยู่อย่างแน่นแฟ้น; พอคนของพระเจ้าอโศกมาถึงมาสอนพระพุทธศาสนา มันก็ต้องปะทะกัน. ฟังดูเรื่องราวแล้ว ก็ต่อสู้กันนาน กว่าจะเอาชนะได้, กว่าจะประดิษฐานพุทธศาสนาลงไปในแหลมทองสุวรรณภูมินี้ได้; นี่ก็เป็นธรรมดา.

ทีนี้ที่ยังมีลำบากอีก ก็คือว่า *ธรรมชาติของคนเรามันเอียงไปตามกิเลส ตามธรรมชาติ มันก็เป็นมิจฉา-ทิฏฐิได้ง่ายกว่า ที่จะเป็นสัมมาทิฏฐิ;* ฉะนั้นเรียกว่าธรรมชาติ มันเข้าข้างฝ่ายมิจฉาทิฏฐิมากกว่า ต้องจัดเสียใหม่

ให้มันต่อสู้กันได้. เพราะกิเลสมันไปตามธรรมชาติ เมื่อปล่อยไปตามธรรมชาติของกิเลส มันน้อมไปในทางกิเลส สนุกสนาน สะดวก สบาย ตามอำนาจของกิเลส มันก็เป็นมิจฉาทิฏฐิเสียมากกว่า; ฉะนั้นการละมิจฉาทิฏฐิ โดยสัมมา-ทิฏฐินี้มันก็ยากแหละ.

แต่ทีนี้เราก็เรียกว่ามีบุญนะ โชคดีนะ ที่ได้รับฟังคำสั่งสอน เป็นแนวเป็นทางพอที่ว่า จะไปต่อสู้กันอย่างไร ฉะนั้นขอให้ถือโอกาสนี้ ชำระชะล้างมิจฉาทิฏฐิเสียด้วยสัมมาทิฏฐิ. อันตคาหิกทิฏฐิ ๑๐ ประการนั้น เขามาสอนกันไว้ก่อนแล้วในโลกนี้, พระพุทธเจ้าเกิดขึ้น ต้องมารบ มาล้าง มาต่อสู้กว่าจะหมดไป หรือกว่าจะได้สมาชิกใหม่ มาถือสัมมาทิฏฐิที่ไม่ใช่อันตคาหิกทิฏฐิเหล่านั้น.

สัมมาทิฏฐิในอริยสัจจ์ ไม่ต้องบอกแล้ว สวดกันได้ทุกคน *รู้ทุกข์, รู้เหตุให้เกิดทุกข์, รู้ความดับทุกข์, รู้ทางดับทุกข์.*

สัมมาทิฏฐิในอิทัปปัจจยตา *ก็คือปฏิจจสมุป-บาท เพราะมีอันนี้ก็เกิดอันนี้ เพราะมีอันนี้ก็เกิดอันนี้,* ไปไล่ปฏิจจสมุปบาทตั้งแต่ ตาเห็นรูป เกิดวิญญาณ เกิดผัสสะ เกิดเวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ และทุกข์.

สัมมาทิฏฐิสูงสุด ก็คือในสุญญตา *เห็นความว่างจากตัวตนในสิ่งทั้งปวง ที่เป็นคู่ ๆ* ดีชั่ว บุญบาป สุขทุกข์ ได้เสีย แพ้ชนะ กำไรขาดทุน อะไรก็ตาม เป็นคู่ ๆ ๆ ที่ทำให้เรายินดียินร้าย; *ถ้าเห็นสุญญตา หรือตถาตา ว่ามันเป็นเช่นนั้นเองในสิ่งเหล่านั้นแล้ว มันก็ดับมิจฉาทิฏฐิได้ ดับทุกข์ได้.*

นี้คือความถูกต้อง อันเป็นวัตถุดิบข้อที่ ๑ คือสัมมา-ทิฏฐิ ต้องเอามา ต้องเอามาเป็นวัตถุดิบอย่างที่ ๑.

สัมมาสังกัปโป

ทีนี้วัตถุดิบอย่างที่ ๒ สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมของเรา ก็คือ**สัมมาสังกัปโป** ก็รู้กันอยู่แล้วว่า แปลกันว่าอะไร แปลว่า**ความดำริชอบ.** คำแปลว่าดำรินี้ไม่ค่อยตรงนัก เพราะว่าสังกัปโปนั้น แปลว่าความปรารถนา แต่ว่าความดำริก็คือความปรารถนาเหมือนกัน คนก็จะดำริไปในสิ่งที่ตนปรารถนา, คำว่าสังกัปโปแปลว่าความปรารถนา ปรารถนาก็คิดไปตามความคิด ที่ว่าควรจะได้อะไร.

แต่ในที่นี้อยากจะให้เข้าใจว่า สังกัปโปนี้มันแปลว่า *ปรารถนาอย่างถูกต้อง ด้วยอำนาจของสัมมาทิฏฐิ* ดังนั้น

ท่านจึงตรัสไว้ต่อท้ายสัมมาทิฏฐิ, สัมมาทิฏฐิแล้วก็สัมมาสัง-กัปโป เพื่อว่าเมื่อมีสัมมาทิฏฐิแล้ว ความปรารถนานั้นมันก็จะถูกต้อง.

ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติ ตามสัญชาตญาณของมนุษย์ มันก็มีความปรารถนาที่เป็นมิจฉาเสียมากกว่า เพราะว่าธรรมชาติแท้ ๆของความเป็นมนุษย์ ที่ไม่ได้รับการศึกษาฝึกฝนอะไรนั้น มันก็มีความเห็นแก่ตัว. *เพราะชีวิตนี้มันมีความเห็นแก่ตัวเป็นเดิมพัน ถ้าปล่อยไปตามเรื่องของธรรมชาติแท้ ๆ มันก็มีความเห็นแก่ตัวเป็นรากฐาน.* ฉะนั้น สังกัปปะหรือความปรารถนาของสัตว์ตามธรรมชาติมันก็เป็นไปตามสัญชาตญาณ ที่ปราศจากความรู้อันถูกต้อง; ฉะนั้นมันจึงปรารถนาอะไร ลองคิดดู.

ถ้าปล่อยให้คนเราปรารถนาไปตามอำนาจของสัญชาตญาณ มันก็จะปรารถนาไปในทางที่ว่า; ปรารถนาไปตามสัญชาตญาณแห่งกาม มันมีสัญชาติญาณแห่งกาม เพศมันก็*ปรารถนาไปตามเรื่องของเพศ.*

ปรารถนาไปตามสัญชาตญาณแห่งการทำลายด้วยเจตนา, สัตว์ตัวเล็ก ๆ เด็ก ๆ เห็นเข้า มันก็ไล่ทุบไล่ตีโดยที่ไม่มีเรื่องโกรธเคืองกันมาก่อน ด้วยเห็นว่าเป็นข้าศึก; นี่

สัญชาตญาณแห่งการทำลายฝ่ายตรงกันข้ามมันมีอยู่.

ทีนี้สัญชาตญาณของการไม่เคารพในสิทธิ ในชีวิต ในความเป็นอยู่ของผู้อื่น เช่นผู้อื่นเขาอยู่ก่อน เรามาถึง เราก็จะอยู่ จะไล่คนนั้นไป; เหมือนว่าสัตว์ตัวนี้ มันอยู่ในรูนี้ก่อน สัตว์ตัวอื่นมามันก็แย่งรูนั้น, เรียกว่ามันสะเพร่า มันไม่เคารพสิทธิ ทรัพย์สิน ชีวิตของผู้อื่น.

ดังนั้นพระพุทธเจ้า ท่านจึงได้ทรงบัญญัติ ความหมายของสัมมาสังกัปปะนี้ไว้ เป็น ๓ ประการ *เนกขัมมสังกัปโป*-ปรารถนาออกจากกาม, *พยาปาทสังกัปโป*-ปรารถนาออกจากการเบียดเบียนโดยเจตนา, *อวิหิงสาสังกัปโป*-ปรารถนาการไม่เบียดเบียนโดยไม่เจตนา คือสะเพร่า ไม่เจตนาแต่ทำผู้อื่นเดือนร้อน ก็ต้องอยู่ในข้อที่ห้ามไว้ด้วย.

ฉะนั้นเราไม่ปล่อยตนไปตามสัญชาตญาณแห่งกามารมณ์, สัญชาตญาณแห่งการเบียดเบียนโดยเจตนา, สัญชาตญาณแห่งการเบียดเบียนโดยไม่เจตนา หรือเล่นสนุกก็ไม่ต้องนึกถึงว่า ผู้อื่นเขาจะเป็นทุกข์ เขาจะเดือดร้อน มันสนุกส่วนตัว ถือประโยชน์ส่วนตัว เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวก็ไม่นึกถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น; แม้ว่าไม่มีเจตนาร้ายจะทำลาย มันก็เรียกว่าใช้ไม่ได้. ฉะนั้นคำอธิบายของสัมมา-

สังกัปโปนั้น มันเล็งไปตามที่มันจะเกิดตามสัญชาตญาณ; เราก็ควบคุมไว้ ให้มันอยู่ในขอบเขตของธรรมวินัย. นี้เราจะมีสังกัปโป คือความปรารถนาด้วยอำนาจของวิชชา ของสติ-ปัญญา ของธรรมะ.

ความเป็นมนุษย์อยู่ที่ตรงนี้ อยู่ที่มีสัมมาสังกัปโป ปรารถนาถูกต้อง ความเป็นมนุษย์ก็มีความถูกต้อง, เป็นมนุษย์กันได้ก็เพราะมีสัมมาสังกัปโป มีความปรารถนาสูงกว่าสัตว์ มีความปรารถนาอยู่ในระดับที่ควรจะเป็นมนุษย์. ฉะนั้นไปชำระสะสางความปรารถนาเสียให้ดี ๆ.

สังกัปโปนั้น พระสงฆ์ให้พรว่า *สงฺกปฺปา จนฺโท ปณฺณรโส ยถา มณิ โชติรโส ยถา* อยู่ทุกคราวที่ทำบุญให้ทาน, ว่าขอให้สังกัปปะทั้งหลายของท่านนั้น จงเต็มตามที่ท่านปรารถนา เหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ หรือแก้วมณีโชติที่ให้ความสำเร็จตามที่ปรารถนา; สังกัปปะที่ปรารถนาตามสัญชาตญาณ มันก็ผิด ต้องเอาธรรมะมาควบคุม ก็เป็นถูก.

ฉะนั้นเราระวังว่า จิตใจของเรามันกำลังเลื่อนลอยไปในอะไร; ท่านยกเรื่องกาม เรื่องเพศมาก่อน ก็เพราะว่ามันเป็นเรื่องที่ถึงก่อน. เด็ก ๆ เกิดมาไม่เท่าไร มันก็มีความรู้สึกทางกามหรือทางเพศ, มันก็ไปหลงใหลอยู่ในเรื่องกาม

เรื่องเพศ จนปวดหัว จนเป็นโรคประสาท จนฆ่าตัวตายกันมากมายนับไม่ถ้วนแล้ว เพราะไม่รู้เรื่องนี้ เพราะไม่สามารถจะควบคุมเรื่องนี้.

นี่อีกทีหนึ่ง มันก็ต้องการจะทำลายผู้อื่น เพราะว่าอย่างน้อยสัญชาตญาณอันหนึ่งมันมีอยู่ว่า ไม่อยากให้ใครดีกว่าเรา เพียงแต่ใครจะมาอยู่ดีกว่าเรา บังหน้าเรา ก็อยากจะฆ่ามันเสีย มันมีถึงอย่างนี้; ฉะนั้นคนจึงฆ่ากัน ด้วยเหตุเพียงว่า มันจะดีกว่าเรา ก็มี.

สัมมาสังกัปโป ความปรารถนาด้วยอำนาจของสติ-ปัญญา ด้วยวิชชา เรียกว่าความปรารถนาที่ถูกต้อง เป็นวัตถุดิบอย่างที่ ๒ จะนำมาสู่โรงงานอุตสาหกรรม ผลิตความเป็นมนุษย์ที่เป็นยอดมนุษย์.

สัมมาวาจา

เรื่องที่ ๓ **สัมมาวาจา มีการพูดจาถูกต้อง** คล้ายกับเป็นเรื่องง่าย ๆ, เป็นเรื่องที่พูดได้ง่าย ๆ, เป็นเรื่องที่พูดกันอยู่ทุกวัน จนหมดปัญหาแล้ว. นี่ยังไม่หมด เพราะเรายังมีการพูดจาที่ไม่สำเร็จประโยชน์ แก่สันติภาพของมนุษย์ของโลก, ในโลกนี้มีแต่วาจาที่ทำลายสันติสุขสันติภาพของโลก

หรือของสังคมมนุษย์. ที่พูดกันอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ ในวันหนึ่ง ๆ ทั้งโลกนั้น เขาพูดกันอย่างไร วาจาเหล่านั้นทำลายสันติภาพของโลกทั้งนั้น; เราจะมีวาจาชนิดที่ส่งเสริมสันติภาพของโลก.

การพูดจานี้ เมื่อ*ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอน* มันก็ผิดแหละ มันก็มีคำพูดผิด มีการพูดผิด มีวิธีพูดผิด, เหมือนเด็กที่เกิดในตระกูลอันธพาล วาจามันก็ผิด ไม่น่าฟัง อย่างที่ในบ้านเรือนที่ไม่มีการศึกษานั้น เขาพูดจาไม่น่าฟัง. เด็ก ๆ พูดอย่างนั้นไปตามที่ว่า สิ่งแวดล้อมมันทำให้พูดอย่างนั้น; ฉะนั้นมิจฉาวาจาที่ไม่น่าฟังนี้ มันเกิดได้โดยกำเนิด โดยกำเนิดของคนที่เกิดมา ในตระกูลที่ไม่มีความรู้เรื่องสัมมาวาจา.

ทีนี้วัฒนธรรมในบ้านเรือนนั้นมันไม่มี มันไม่มีวัฒนธรรม, *พ่อแม่ไม่มีวัฒนธรรม,* ลูกมันไม่มีวัฒนธรรมมันก็มีวาจาของคนที่ไม่มีวัฒนธรรม.

แล้ว*สังคมที่แวดล้อม*อยู่รอบ ๆ บ้าน รอบ ๆบ้านคนนั้นแหละ มัน*เป็นสังคมเลว* สังคมที่พูดวาจาเลว วาจาหยาบวาจาอันธพาล เด็ก ๆ ของเราก็ไปเรียนเอามาจากสังคมที่แวดล้อมอยู่. พ่อแม่ต้องคอยห้าม, พ่อแม่ต้องคอยดูให้ดีอย่าให้เด็ก ๆ เขาไปรับเอาวาจาชนิดนั้น มาจากสังคมชนิดนั้น

จะได้มีวาจาดี.

ถ้าแม้จะกล่าวโดยสัญชาตญาณ *ที่เป็นไปเองตามสัญชาตญาณ* มันก็ดึงไปในทางที่เห็นแก่ตัว; ฉะนั้นวาจาที่ออกมาแม้โดยสัญชาตญาณนี้ มันก็มีลักษณะเป็นมิจฉาวาจาอยู่มากเหมือนกัน. มันต้องมาอบรม ปรับปรุงอีกทีหนึ่ง วาจาของลูกเด็ก ๆ ทารกนั้น จะมาในทางฝ่ายของสัมมาวาจา.

ที่กล่าวไว้ในแบบแผนสำหรับศึกษาเล่าเรียนธรรมะนั้น เขากล่าวไว้อย่างละเอียดมาก สมบูรณ์และถูกต้อง ก็ไปดูเอาเองในตำราธรรมะ ที่เรียกว่า *กถาวัตถุ รากฐานของการพูดจา ที่เรียกว่าเป็นวาจาที่ดี* : พูดเรื่องที่ชวนกันให้ต้องการแต่น้อย ไม่ต้องการเกินจำเป็น ให้สันโดษ ยินดีที่มันมีอยู่, ให้ชอบสงบสงัด ไม่ชอบคลุกคลี, ให้ชอบทำงานขยันขันแข็งในหน้าที่การงาน, ให้มีศีล, ให้มีสมาธิ, ให้มีปัญญา, ให้มีวิมุตติ ให้มีวิมุตติญาณทัสสนะ.

วาจาที่ชักชวนกันแต่ในเรื่องเหล่านี้ เรียกว่าวาจาดี ถ้าสนใจก็ไปหาดูในแบบเรียน แล้วมาปรับปรุงให้มันมีการพูดจากันแต่อย่างนี้, โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัดในวานี้ ควรจะควบคุมการพูดจาสนทนา ให้มันเป็นไปแต่ในทางอย่างนี้ อย่าให้พูดสัมผัปปลาปวาท พูดคำหยาบ พูดคำส่อเสียดยุยง

พูดคำเท็จ. นี่ว่า*วาจาต้องส่งเสริมสันติภาพของมนุษย์ จึงจะเป็นสัมมาวาจา ถ้าวาจานั้นมันไม่ชวนไปในทางของความสงบสุขของมนุษย์ ให้ถือเป็นมิจฉาวาจา.*

ทีนี้อาจจะมีปัญหาเฉพาะหน้า บทเพลงนี้ก็ต้องว่าสงเคราะห์เข้าในวาจา เพราะมันแสดงทางวาจา มันเข้าไปในจิตใจอย่างเดียวกับวาจา; ถ้าบทเพลงนั้นมันส่งเสริมกิเลส ต้องประณามว่าเป็นมิจฉาวาจา ถ้าบทเพลงนั้นส่งเสริมสติ-ปัญญา ความสงบสุข ก็เรียกว่ามันเป็นสัมมาวาจาได้. ฉะนั้นเปิดวิทยุให้ลูกหลานฟังอยู่ทุกวัน ๆ นั้น ควรจะรู้จักควบคุมด้วย อย่าให้เขาถูกย้อมด้วยมิจฉาวาจา จากวิทยุที่ฟังอยู่ทุกวัน ๆ หรือบทเพลงที่ฟังอยู่ทุกวัน ๆ หรือบทเพลงที่เด็ก ๆ เขาเอามาร้องอยู่ทุกวัน ๆ. ถ้ามันเป็นวาจาที่ส่งเสริมกิเลส ให้ถือว่ามันผิดแหละ มันต้องเป็นวาจาที่ส่งเสริมความถูกต้อง ส่งเสริมความสงบ.

นี่เป็นวัตถุดิบข้อหนึ่ง ที่เอามาป้อนโรงงานของเรา คือ สัมมาวาจา.

สัมมากัมมันโต

ต่อไปข้อที่ ๔ **สัมมากัมมันโต กัมมันโต**แปล

ว่าการงาน; ทุกคนอยู่นิ่งไม่ได้ มันต้องเคลื่อนไหว ต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง *การเคลื่อนไหวนั้นต้องถูกต้อง.* เอาตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นหลัก ก็คือว่าการกระทำนั้นไม่ไปประทุษร้ายใครเข้า ไม่ไปประทุษร้ายชีวิตของใคร ไม่ประทุษร้ายร่างกายใคร, ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของใคร, ไม่ประทุษร้ายของรัก ของใคร่ ของหวง ของใคร; นี่อย่างนี้ก็เรียกว่า สัมมากัมมันโต เป็นหลักพื้นฐานแล้ว.

ชีวิต ทรัพย์สมบัติ ของรักของผู้อื่น หรือว่าของสังคมอื่น ของคนหมู่อื่น, บางอย่างแม้ของธรรมชาติ เรียกว่าของพระเจ้า พูดให้มันนั่นหน่อยก็ว่า ของพระเจ้า ทรัพย์สมบัติในโลกในจักรวาลนี้ มันของพระเจ้า อย่าไปทำลายเข้า; ถ้าไปทำลายเข้า ก็ประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของพระเจ้า แล้วพระเจ้าจะลงโทษให้อย่างสาสมแหละ.

เดี๋ยวนี้เราขุดค้นเอาสมบัติของพระเจ้าในแผ่นดิน เช่นน้ำมันบ้าง โลหะธาตุบ้าง ป่าไม้บ้าง อะไรบ้าง มาสนองกิเลสของเราเสียหมด มาทำเรือทำรถ เพื่อกามารมณ์ เพื่อสนุกสนาน หรือมาทำสงคราม เพื่อโทสะ โมหะ หรือว่าทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ ทำให้มันเสียไปเปล่า ๆ โดยที่ไม่ต้องทำ. *นี่เขาประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของธรรมชาติ ของพระเจ้า*

ทำผิดอย่างใหญ่หลวง จะเดือดร้อนกันทั้งโลกแหละ ดูเถอะ เช่นน้ำมันจะเกิดหมดโลกขึ้นมา, โลหะมันจะเกิดหมดโลกขึ้นมา, อะไรในธรรมชาติมันจะเกิดหมดขึ้นมา จะเดือดร้อนกันเท่าไร. นี่คนเขาทำประทุษร้ายต่อพระเจ้า ต่อธรรมชาติ.

ฉะนั้นขอให้ระวังให้ดีว่าการเคลื่อนไหวของเรา อย่าไปประทุษร้ายทำลายผู้ใด ในทางทำลายชีวิตร่างกายก็ดี, ทรัพย์สมบัติก็ดี, ของรักของหวงของเขาก็ดี มันจะเกิดเรื่อง ให้ต้องรบราฆ่าฟันกัน. แล้วก็ไม่มีฝ่ายใดจะอยู่เป็นผาสุกได้, ไม่มีฝ่ายไหนจะอยู่เป็นสุขได้ ถ้ามันเกิดกระทบกระทั่งกัน ฝ่ายแพ้ก็เป็นทุกข์ ฝ่ายชนะก็กลัวจะกลับแพ้อยู่นั่นแหละ มันก็เป็นทุกข์อยู่นั่นแหละ.

สัมมาอาชีโว

ทีนี้วัตถุดิบต่อไป ข้อที่ ๕ เรียกว่า **สัมมาอาชีโว.** คำว่าสัมมาอาชีโวนี้ แปลกันว่าเลี้ยงชีพชอบ ไม่ครบถ้วน แล้วมันกำกวม เลี้ยงชีพชอบ; **แปลว่าดำรงชีพชอบ**เสียดีกว่า. แม้ว่าเราจะสวดมนต์แปลว่า อาชีพชอบ เลี้ยงชีวิตชอบก็ตามเถอะ แต่ขอให้รู้ว่าความหมายของคำ ๆ นี้ ก็คือดำรง

ชีพชอบ. อา แปลว่าทรง หรือดำรง, ชีพ ชีวะ ชีโว ชีพ ชีวิต, อาชีพแปลว่าดำรงชีวิต; แต่ในภาษาไทย เอามาใช้เพียงว่า ทำมาหากิน. แต่ว่าคำนี้ความหมายของมันกว้างมาก คือว่าดำรงชีพให้มันรอดอยู่ เรียกว่าอาชีพ รวมทั้งการทำมาหากินด้วย และอื่น ๆ ซึ่งมันเนื่องกันอยู่กับการทำมาหากิน, แล้วดำรงชีพชอบ ถ้าเราจะมีหลักธรรมะประกอบอยู่.

การดำรงอาชีพมันมีความสำคัญ ที่ต้องทำแน่ การดำรงชีพ การเลี้ยงชีวิตมันสำคัญ จนถึงกับมีหลักว่า สัตว์ทั้งหลายอยู่ได้ด้วยอาหาร ที่เป็นพุทธภาษิตก็มี *สพฺเพ สตฺตา อาหารฏฺฐิติกา* สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร ฉะนั้นการมีอาหารมันก็เป็นสิ่งที่จำเป็น. แต่ว่าเพราะเหตุที่จำเป็นนี้ จะปล่อยให้ตามกิเลสมันไม่ได้ ถ้าปล่อยตามกิเลส มันก็เบียดเบียนกัน ฉะนั้นต้องไปในทางที่ว่าไม่เบียดเบียนกัน.

อาชีพต้องไม่เป็นไปเพื่อวิกฤตการณ์ คือกระทบกระทั่งเดือดร้อนวุ่นวายกันไปเป็นวิกฤตการณ์; แต่ว่า *อาชีพนี้จะต้องเพื่อสันติภาพ ความสงบสุข.*

เราจะดำรงชีวิตอยู่เพื่ออะไร? ดำรงชีวิตเพื่อชีวิตก็ยังดี ดีกว่าดำรงชีวิตเพื่อกิเลส, ถ้าเราดำรงชีวิตอยู่เพื่อนิพพานในอนาคต ก็ยิ่งดีใหญ่แหละ. เราดำรงชีวิตอยู่นี้

เพื่ออะไร? เพื่อเพศ เพื่อกามารมณ์ เพื่อกิเลส สนุกสนานทางกิเลส นี้ก็ชีวิตหนึ่งเหมือนกัน, ถ้าเพื่อชีวิตบริสุทธิ์ ไม่เกิดเรื่องเกิดอะไร ก็ชีวิตแบบหนึ่งเหมือนกัน.

แต่*ชีวิตที่ดี ควรจะมีนิพพานเป็นจุดหมายปลายทาง* คือมีชีวิตชนิดที่เดินทางรุดหน้าไปเรื่อย เพื่อบรรลุถึงนิพพาน. ถ้าดำรงชีวิตอย่างนี้ ก็เรียกว่ามีความถูกต้อง ในการดำรงชีวิต, เป็นวัตถุดิบแห่งอุตสาหกรรม ของการผลิตมนุษย์ยอดสุด ที่ลุถึงนิพพาน.

สัมมาวายาโม

ข้อต่อไป ข้อที่ ๖ เรียกว่า **สัมมาวายาโม พากเพียรชอบ** เป็นการต่อสู้, เป็นการก้าวหน้า. ตามหลักที่ท่านวางไว้ว่า มันจะต้องป้องกันไม่ให้ชั่ว *ก็ละความชั่วที่เกิดแล้วเสีย แล้วก็สร้างดี รักษาดีที่สร้างขึ้นมาได้;* นี่คือความเพียรชอบ.

อาการของมันก็ต้องไม่ถอยหลังนะ ที่เรียกว่า วายาโมนี้ไม่ถอยหลัง, แล้วเมื่อถึงคราวฮึดสู้ ก็ต้องหยุดอยู่ได้ ตั้งมั่นอยู่ได้ ไม่ถอยหลัง, ถึงเวลาก้าวหน้าก็ก้าวหน้า แล้วในที่สุดก็ชนะ ชนะ. วายาโมคือความพยายาม ไม่ถอยหลังแน่ อย่างน้อยก็หยุดต่อสู้ ปักหลักสู้อยู่ได้, ได้โอกาสก็

ก้าวหน้าไป ในที่สุดก็ชนะ ชนะเลย; สัมมาวายาโมมันเป็นอย่างนี้.

ความรู้หรือธรรมะที่จะหล่อเลี้ยงให้มีความเพียรอย่างยิ่ง คือ ปีติ ปีติในการกระทำ ในการปฏิบัติธรรม, แล้วก็มีความรู้สึกที่เป็นกำลังที่จะหล่อเลี้ยงความเพียร. เรามีความพอใจในการกระทำ แล้วก็ความเพียรนั้นจะไม่ท้อถอย จะไม่ชงัก จะไม่ถอยหลัง.

ความหมายของความเพียร วายามะนี้ มันรวมความหมายของคำอื่น ๆเข้าไว้หลาย ๆ อย่าง. มันจะต้องเป็น**ความกล้าหาญ** ก็เรียกว่าความเพียรเหมือนกัน, **ต้องอดทน** ทนได้ ก็เรียกว่าความเพียร, ไม่ถอยหลัง **ไม่ยอมแพ้** เรียกว่าความเพียร, แล้วก็**พยายาม** พยายามไม่มีหยุด ซึ่งเขามักจะยกตัวอย่างที่เราอาจจะยอมรับไม่ได้ หรือว่าเรายอมแพ้; ตกทะเลแล้วก็ไม่ยอม ไม่ยอมจมน้ำตาย ต้องว่ายให้ถึงฝั่งให้จนได้.

มีความเพียร มันเป็นธรรมะอันหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจในการแก้ปัญหา เพราะว่าไม่มีอะไรที่จะทำแล้วสำเร็จเดี๋ยวนี้ ตามที่เราต้องการ มันต้องการให้ทนทำในระยะยาว. การทนทำในระยะยาวเรียกว่าความเพียร ต้องกล้าพอ, ต้องมีความ

พอใจเพียงพอ, มีความอดทนเพียงพอ.

เขาไม่มีความเพียรถึงขนาดนี้ ไม่ได้ครึ่งนี้ด้วยซ้ำไป เขาก็ยากจน, พอเขายากจนแล้วก็เกิดความคิดชนิดที่ทำลายผู้อื่น เพื่อแย่งชิงของผู้อื่น มันก็เป็นมิจฉาทิฏฐิ เป็นอันธพาล ลัทธิอย่างนี้ก็กำลังมีอยู่ในโลก. ถ้าผู้ที่เห็นธรรมะข้อนี้ มันก็จะขี้เกียจไม่ได้ เพราะว่าการทำงานมันเป็นของสนุกไปเสีย, การอาบเหงื่อต่างน้ำ กลายเป็นของชื่นใจไปเสีย สำหรับคนชนิดนี้ แล้วใครมันจะจน ใครมันจะยากจน; แต่นี้มันไม่มีใครยอมออกเหงื่อ คิดโกงดีกว่า.

นี่สัมมาวายาโม ความพยายามชอบ เป็นวัตถุดิบอันหนึ่งด้วยเหมือนกัน เอามาสู่โรงงานอุตสาหกรรมนี้.

สัมมาสติ

ข้อที่ ๗ **สัมมาสติ ระลึกชอบ,** คำว่าสติ ตัวหนังสือคำนี้แปลว่าแล่นไป แล่นไปเหมือนกับลูกศรแล่นไปในอากาศ อะไรแล่นไปในอากาศ, กิริยาที่แล่นไปนั่นแหละคือความหมายของคำว่าสติ. แต่เดี๋ยวมันเป็นการแล่นแห่งความรู้หรือสติปัญญา ก็เรียกว่าระลึก ความระลึกได้ หรือว่าความจำ จำได้ เรียกว่าสติ เพราะสติมันแล่นไปถึงเรื่องใน

อดีตได้ เป็นความจำ; แต่ตัวแท้ ๆ มันแปลว่าแล่นไป *พยัญชนะมันว่าแล่นไป แล่นไปทำหน้าที่.*

ทีนี้ความหมายหรืออรรถ มันต้องว่า แล่นมาทันเวลาของวิชาและความรู้ สติคืออาการที่แล่นมาทันเวลาของวิชาและความรู้, สติมันขนเอาวิชา ปัญญา สัมปชัญญะ อะไรมาทันเหตุการณ์ เพื่อไม่ให้ทำผิดนั่นแหละ. คนเราถ้าสติมันช้ามันมาไม่ทัน ก็ทำผิดหมดแหละ หรือว่าทำไม่ได้ หรือว่าแก้ไม่ได้ ถ้าสติมันช้า มันแล่นมาไม่ทันเวลา; ความหมายอันแท้จริงของคำว่าสตินั้น คือว่า ขนเอาวิชาความรู้มาทันเวลา.

วิชาความรู้เราต้องหาเอาไว้ก่อนนะ ต้องเรียนเอาไว้ก่อน สะสมเอาไว้ก่อน เป็นวิชาความรู้. แล้วพอเกิดเรื่องอะไรขึ้น สติมันแล่นมา คือขนเอาวิชาความรู้นั้น, หรือว่าวิชาความรู้นั้นมันเปลี่ยนรูปเป็นสติ เพราะการแล่นมา แล่นมาทันเวลา ทันเหตุการณ์ในกรณีนั้น. ฉะนั้นจึงป้องกันไม่ให้เราทำผิด หรือช่วยให้เราทำถูก หรือป้องกันอันตรายได้ แล้วแต่จะต้องการอะไร.

สติคือการแล่นมาทันเวลา ของวิชาความรู้ที่เราได้สะสมไว้ ใช้ได้ในระดับโลก ๆ นี้ ทำมาหากินโลก ๆ นี้ก็ต้องใช้สติอย่างยิ่ง, หรือว่าจะฆ่ากิเลส จะไปนิพพานกันแล้ว

ยิ่งใช้สติมากอย่างยิ่งอีก สตินั้นยิ่งสูงขึ้นไปมากทีเดียว; อยู่ในโลกก็ต้องใช้สติ จะไปเหนือโลกก็ต้องใช้สติ.

ถ้าเป็นเรื่องในอดีตเราจำได้ ความแล่นในทางจำได้, ถ้าเป็นอนาคต เราก็รู้สึกตัวก่อนพูด ก่อนทำ ก่อนคิด ถ้าเป็นอนาคต เรารู้ล่วงหน้า, ถ้าเป็นปัจจุบันก็มีสติ สัมปชัญญะอยู่ที่นี่โดยบริบูรณ์. *ฉะนั้นสติใช้ในกรณีที่เป็นอดีต ก็ต้องจำเอามาได้, อนาคตก็ต้องกำหนดไว้ได้ ในทิศทางที่ถูกต้อง, ปัจจุบันก็สามารถแก้ปัญหาเดี๋ยวนี้ได้;* นี่ความมีสติ พระพุทธเจ้าตรัสว่า สตินี้เราต้องใช้ในทุกกรณี, *สติ สพฺพตฺถ ปตฺถิยา สติเป็นสิ่งที่จำปรารถนาในทุกกรณี.*

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กทารก ลูกหลานน้อย ๆ ของเรา เขาจะไม่ค่อยมีสติ เพราะตามอำนาจของสัญชาตญาณธรรมชาติแท้ ๆ มันไม่ค่อยมีสติ มันไม่ได้ควบคุมให้มีสติ ฉะนั้นถ้าเรารักลูกหลานตาดำ ๆแล้ว ก็ช่วยสอนอบรมเขาให้เป็นคนมีสติ.

ถ้าขาดสติแล้วมันก็วินาศแหละ ปัญญาก็เป็นหมัน; แม้เราจะมีความรู้ มีปัญญามีความรู้ แต่ถ้าขาดสติแล้วความรู้นั้นจะเป็นหมัน. ไปสังเกตดู มันเอามาใช้ไม่ทัน หรือมันอาจจะใช้ผิด ใช้ความรู้ผิด ต่อให้เรามีทรัพย์มาก ถ้าเราขาด

สติก็วินาศ, ให้เรามีอำนาจมาก ถ้าขาดสติก็วินาศเหมือนกัน, อยากจะต่อให้ว่ามีบุญมาก ถ้าขาดสติก็หกคะเมนไม่ทันรู้เหมือนกัน; ฉะนั้นมันขาดไม่ได้นะ.

สติเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ถ้าขาดแล้ว อะไรๆ มันจะเป็นหมันไปหมด ที่เราคิดจะช่วยได้ มันจะช่วยไม่ได้ แม้แต่บุญกุศลก็ช่วยไม่ได้ ถ้าขาดสติ. ถ้ามีสติแล้วป้องกันได้หมด แม้ผลกรรมจะมาถึง โชคร้ายจะมาถึง ถ้ามีสติมันป้องกันไว้ได้, มันคิดนึกทัน มันแก้ไขด้วยปัญญาอันลึกซึ้ง ปล่อยวางได้ ผลกรรมก็ทำอันตรายคนที่มีสติไม่ได้. สติก็เป็นวัตถุดิบที่สำคัญอย่างยิ่ง ในอุตสาหกรรมรายนี้ จะเปรียบอะไรก็ไปเปรียบเอาเอง.

สัมมาสมาธิ

ทีนี้ต่อไปข้อที่ ๘ ก็**สัมมาสมาธิ,** สัมมาสมาธิอันน่าอะไร ไม่รู้จะเรียกว่าน่าอะไรดี น่าเสียใจ หรือว่าน่าเศร้าหรือน่าอะไร ที่ว่าคนโดยมากเขาคิดว่า สมาธินี้ สัมมาสมาธิไม่เกี่ยวกับฆราวาส ฆราวาสไม่ต้องมีสมาธิ นั่นหลับตาพูด. *ถ้าไม่มีสมาธิ* มันก็ อะไรก็ผิดหมด *มันก็มีสติไม่ได้ด้วย;* จิตที่มันดำรงอยู่อย่างถูกต้อง มั่นคงอยู่อย่างถูกต้องนั้น

จำเป็นที่สุด, จิตที่มันไม่โลเล ไม่วอกแวก ไม่เลื่อนลอย ไม่ชนิดนั้นแหละ เพราะมันมีสมาธิ. มันต้องเหมือนกับว่า มันตั้งปีกลงไปแน่นหนาแน่นแฟ้นมั่นคงตรงที่มันควรจะตั้งลงไป.

สัญชาตญาณมันก็มีสมาธิอยู่ แต่ไม่พอใช้, ดูเถอะนก หนู สัตว์เดรัจฉาน มันก็มีความเป็นสมาธิของมันอยู่อย่างหนึ่งแหละ ที่มันจะจับอาหารกิน, ที่ลิงมันจะกระโดดแม่นยำ หรือว่ามันจะจับแน่นหนา อะไรต่าง ๆ สมาธิตามสัญชาตญาณมันก็พอจะมี. เช่นว่าเราจะขว้างก้อนหินให้ถูกอะไรนี้ เด็ก ๆ มันจะขว้างนก มันก็ต้องมีสมาธิพอที่จะขว้างให้ถูก. ฉะนั้นตามสัญชาตญาณมันก็มี. การเล่นที่ส่งเสริมสมาธิ ก็มีอยู่หลายอย่าง แม้แต่เล่นหยอดหลุมทอยกอง ถ้าเล่นเพื่อฝึกสมาธิมันก็ดี แต่นี้เล่นเป็นการพนัน มันก็เป็นอย่างอื่นไปเสีย.

ตามธรรมชาติโดยสัญชาตญาณมันก็มีสมาธิ ทีนี้เราไม่พอ ใช้ไม่พอ ต้องพัฒนาสมาธิตามธรรมชาติ ให้ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น. เราจึงมาฝึกสมาธิโดยวิธีต่าง ๆ ที่เขามีอยู่ว่าฝึกอย่างไร จิตจะมั่นคง, จิตจะบริสุทธิ์, จิตจะว่องไวในหน้าที่ของจิตนั้นเอง แล้วก็มีจิตดี มีสมรรถนะของจิตดี เข้มแข็ง, ไม่ร้อนด้วยกิเลส มันจึงจะเข้มแข็ง, แล้วมันพร้อม

ที่จะทำหน้าที่ของมันอย่างนี้. *ความพร้อมที่จะทำหน้าที่ของจิตนั่นแหละ คือตัวสมาธิที่มุ่งหมาย* อื่นๆ ก็ไม่ดีเท่าว่า จิตนี้พร้อมที่จะทำหน้าที่ของจิต อย่างนี้เรียกว่าจิตนั้นมีสมาธิ *เป็นสัญชาตญาณที่ไม่พอใช้ จะต้องพัฒนามันขึ้นมาให้พอใช้.*

ทำสมาธินี้ก็มิใช่อะไร ฝึกให้จิตมีสมาธิ ก็ฝึกให้มันกำหนดมั่นคงอยู่ที่อะไร มากเข้าๆ ให้เปลี่ยนนิสสัย. ฝึกให้มันกำหนดอย่างมั่นคง อย่าให้มันเลื่อนลอย, อย่าให้มันไปตามสบาย อย่าให้จิตเกเรนี้ท่องเที่ยวไปตามสบาย ไม่อยู่ในระเบียบ ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์ ไม่รวมกำลังในสิ่งเดียว.

กำลังจิตที่มันพร่าออกไปโดยรอบตัวนั้นแหละ ต้องทำการรวบรวม ให้มันมาอยู่ที่จุดเดียว เหมือนแว่นแก้วรวมแสงสว่างแสงอาทิตย์ทำให้ไฟลุกได้. แสงสว่างที่มันพร่ามันอ่อน ความร้อนมันน้อย ทีนี้รวมให้มันมาอยู่ที่จุดเดียว มันก็แรงมาก ฉะนั้นจุดนั้นมันจึงลุกเป็นไฟขึ้นมา เรียกว่ารวมกำลังที่พร่า ให้เป็นจุดเดียว. นี้แรงจิตก็เหมือนกัน มันพร่าอย่างนั้นแหละ เราก็รวมให้เป็นจุดเดียว เป็นสมาธิ มันไปส่องเข้าที่อะไร มันก็รู้แจ้งไปหมดแหละ ด้วยอำนาจของสมาธินั้น.

ไปหัดได้ทุกแบบ อาตมาเชื่อว่า ทุกแบบจะต้องได้สมาธิบ้าง ไม่มากก็น้อย ไม่มีแบบไหนผิด. แต่ว่าแบบไหนจะไปได้ไกลถึงที่สุดของเรื่องนั้นอีกต่างหาก บางแบบไปไม่ถึง แต่ว่าที่ให้เป็นสมาธิบ้าง นี้เชื่อว่าได้ทุกแบบแหละ เพราะแม้แต่ว่าจะกำหนดกันง่าย ๆ อย่างแบบโบราณ แบบคนป่าแบบนั้น มันก็ยังเป็นสมาธิบ้าง. ฉะนั้นทำจิตที่เป็นสมาธิบ้างอยู่ตามธรรมชาตินั้น ให้เป็นสมาธิแรงขึ้น ๆ แล้วจะใช้มันได้ดีกว่าเดิม จะใช้จิตนั้นได้ดีกว่าเดิม เมื่อยังไม่ได้ฝึกสมาธิ.

เรื่องสมาธินี้ยืดยาว พูดให้หมด หลายวันก็ไม่หมด ฉะนั้นพูดแต่เพียงเท่านี้ว่า **รวมกำลังจิต รวมกระแสของจิต เพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ถึงที่สุด ตามหน้าที่ของจิต.**

เอ้า ทีนี้เหลืออีก ๒ นะ ที่จะเพิ่มเติมเข้ามา, ที่แปลกหูก็คือ สัมมาญาณะ กับ สัมมาวิมุตติ

สัมมาญาณะ

ข้อที่ ๙ **สัมมาญาณะ** *มันเป็นผลิตผลของอันต้น ๆ* แต่มันก็แยกตัวออกมาเป็นอีกอย่างหนึ่ง เลยเรียกว่า สัมมาญาณะ ญาณะแปลว่ารู้. มันก็เป็นเรื่องของจิต ธรรมชาติของจิต

ที่ธรรมดามันก็รู้ มันก็รู้ได้เท่าที่ธรรมชาติมันกำหนดให้รู้ แต่มันไม่พอ; ฉะนั้น*เราต้องฝึกโดยผ่านทางสติ ทางสมาธิ ทางอะไรต่าง ๆ ถึงที่สุดแล้วจิตนี้ก็รู้ รู้ลึกลงไปถึงที่มันควรจะรู้.* แต่ความรู้นี้เป็นคำพูดที่กำกวมมาก รู้จากได้ยินได้ฟังก็ได้ รู้จากคำนวณเอาก็ได้; แต่นั่นไม่ใช่ญาณะ รู้อย่างนั้นไม่ใช่ญาณะ *ญาณะต้องเป็นความรู้ ด้วยความรู้สึกที่มันรู้สึกอยู่ในใจ เรียกว่ารู้.*

พูดอีกทีว่าเห็น ดูด้วยจิต จิตเป็นสมาธิแล้วดู ดูสิ่งที่เราไม่รู้จักมาแต่ก่อน ดูรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ, ดูอะไรก็ตาม ดูลงไปด้วยจิตที่เป็นสมาธิ ก็จะเห็นว่ามันเป็นอย่างไร; นี้เรียกว่าญาณหรือญาณะ ที่แปลกันว่ารู้. แล้วมันกำกวมว่ารู้ชนิดไหน รู้ชนิดที่มันปรากฏอยู่ในใจจริง ๆ เรียกว่าญาณ.

เมื่อเป็นสมาธิแล้ว เอาจิตที่เป็นสมาธินั้นไปดู ไปดูก็จะเห็น เห็นอย่างไร มันรู้สึกอยู่ในใจ อันนั้นแหละคือญาณ. ไม่ใช่ว่าได้ยินใคร ฟังพูดแล้วก็รู้ เหมือนเรียนหนังสือ หรือว่าคิด คิดคำนวณนั่นนี่ แล้วลงมติสันนิษฐานแล้วก็เรียกว่ารู้ อย่างนี้ไม่ได้ นี้อย่างผิวนอกมาก. ต้องจิตเป็นสมาธิ ส่องความเป็นสมาธิลงไปในสิ่งที่เราอยากรู้ เช่น

เราหลงรัก แล้วก็จิตเป็นสมาธิแล้ว ก็ดูไปที่ความรัก เห็นว่าเป็นเรื่องบ้านี้ จึงจะเรียกว่า มันเป็นความรู้ที่เรียกว่าญาณ; มันต้องมีเพื่อจะทำอะไรให้ถูกต้องยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

ความรู้นี้มันมาจากความถูกต้องของอันอื่น ๆ ข้างหน้ามาก่อน แล้วมันก็มีความรู้ขึ้นมา, แล้วก็สามารถจะใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง, ถ้าเป็นเครื่องจักร มันก็เป็นอุปกรณ์อันหนึ่ง ที่สำคัญแยกตัวอยู่ ทั้งที่มันเองก็ต้องมีผลมาจากการเคลื่อนไหวของส่วนอื่น ๆ. ฉะนั้นการที่คนเรามีอะไรกระทบใจ แล้วดูให้เห็น, มีอะไรกระทบใจแล้วดูให้เห็นเถอะ มีอะไรกระทบใจแล้วดูให้เห็นทุกทีไป นั่นแหละจะเป็นความรู้ที่เรียกว่าญาณ มันเพิ่มขึ้น ๆ.

อะไรเรียกว่าเห็นอย่างถูกต้อง? สัมมาญาณะ - เห็นอย่างถูกต้อง : ความเห็นอะไรที่มันทำให้เบื่อหน่าย สิ่งที่เคยโง่ เคยหลง เคยยึดถือ เห็นแล้วคลายความยึดถือ, เห็นแล้วจิตหลุดรอดออกมาได้ ความรู้นั้นถูกต้อง; ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ความรู้นั้นยังไม่ถูกต้อง. ถ้ามันเป็นความรู้ผิด เป็นมิจฉาญาณะแล้ว ยิ่งรู้ยิ่งยึดถือ ยิ่งรู้ยิ่งยึดถือ, ยิ่งรู้ยิ่งหลง-ใหล, ยิ่งรู้ยิ่งผูกมัดเข้าไปในความทุกข์ นี่เรียกว่าผิด ความรู้มันผิด. ถ้าใช้คำบาลีว่าสุญญตา *รู้สุญญตา เห็นสุญญตา*

เห็นตถาตา นั่นแหละคือญาณะที่ถูกต้อง. ก็เป็นอันว่าสำคัญนะเรื่องความรู้นี้ เป็นวัตถุดิบที่สำคัญ ที่จะต้องใช้.

สัมมาวิมุตติ

ข้อสุดท้าย ข้อที่ ๑๐ เวลามันก็เลยมากแล้ว พูดแล้วก็ต้องพูดให้จบแหละ **สัมมาวิมุตติ***เป็นผลสุดท้าย*หรืออันสุดท้ายของสิ่งที่จะเป็นวัตถุดิบ. *วิมุตติแล้วจึงจะนิพพาน* เราจะใช้คำว่าอย่างนี้ วิมุตติหลุดพ้นแล้ว หลุดพ้นออกไปแล้ว ก็ได้ไปถึงที่แห่งอื่นอีกแห่งหนึ่ง จึงจะเรียกว่าผลสุดท้าย.

เดี๋ยวนี้*กิริยาที่หลุดรอดออกไปได้จากความผูกพันนี้เรียกว่าหลุด กำไรมหาศาลอยู่ที่หลุด,* พรหมจรรย์มีวิมุตติเป็นจุดหมายปลายทาง หลุดพ้นแล้วจากปัญหาทั้งปวง, หลุดพ้นแล้วจากความทุกข์ทั้งปวง; พอหลุดพ้นจากความทุกข์ มันก็ไม่มีความทุกข์. แต่คนที่ติดอยู่ในความสุข ก็จะยึดว่านี่เป็นความสุข แล้วก็ยึดถือความสุขเข้าอีก ก็เลยไม่หลุดไม่หลุดพ้นอีก, เหมือนกับหลุดนี่ติดนั่นหลุดนี่ติดนั่นต่อไป อย่างนี้ไม่ใช่วิมุตติ. ถ้าวิมุตติจริง ความรู้มันถึงขนาดสูงสุดที่ว่า ไม่มีอะไรที่ควรติด ไม่มีอะไรที่ควร

ยึดถือ ถ้าถึงขนาดนี้แล้วก็จะเรียกว่า วิมุตติจริง ๆ.

ความที่หลุดพ้นไปจากความทุกข์และปัญหาทั้งปวง นั่นแหละ มันก็เย็น ไม่ร้อนเพราะกิเลส ไม่ร้อนเพราะความทุกข์ ก็เรียกว่าเย็น. คำว่านิพพานแปลว่าเย็น เมื่อถึงนิพพานก็เย็น ชีวิตนี้ก็เย็น ชีวิตนี้ก็เย็น, **กำไรสูงสุด สูงสุดอยู่ที่ชีวิตนี้เป็นของเย็น เย็นที่นี่และเดี๋ยวนี้.**

นี่รวมความว่าอุตสาหกรรม เขาต้องทำกันจริงจัง ครบถ้วนบริบูรณ์ แล้วทำเป็นการใหญ่ที่สุดของสิ่งใด ๆ ที่จะต้องทำกันในชีวิตนี้ แต่เดี๋ยวนี้มันเป็นเรื่องทางนามธรรม ก็ต้องพูดอย่างนี้ เป็นอุตสาหกรรมฝ่ายวิญญาณ; ชีวิตเป็นสิ่งที่ลงทุนอยู่ในตัวมันเอง เจ้าของไม่รู้จักใช้ ก็ไม่ได้รับประโยชน์อันนี้.

จึงหวังว่า พุทธบริษัททั้งหลายจะได้รู้จักใช้ประโยชน์อันนี้ของธรรมชาติ คือธรรมชาติมันสร้างให้ชีวิตนี้เป็นการลงทุน เพื่อกำไรอันใหญ่หลวงอยู่ในตัวมันเอง.

ขอให้จัดให้มันถูกอยู่ในตัวมันเอง จะไปหาของภายนอกวัตถุภายนอกมาช่วยนั้น มันไม่มีหวัง มันได้ผล

น้อยนัก; แม้ได้ผลมันก็ไม่ถึงขนาดที่เรียกว่าเป็นเรื่องทางจิตทางใจ. เรื่องทางจิตทางใจ ต้องทำในตัวมันเอง จะเอาวัตถุข้างนอกมาช่วยนั้นมันจะไม่ได้ มันจะไม่ได้ผลคุ้มกัน หรือในบางอย่างมันไม่ได้เสียเลย, เรื่องของจิตใจนั้นมันมีเรื่องของมันเอง.

เราจะต้องรู้เรื่องของจิตใจ แล้วก็พัฒนามันให้ได้; อุตสาหกรรมผลิตผลกำไรแห่งชีวิต มีได้เฉพาะผู้ที่รู้เรื่องนี้เท่านั้น. ผู้ที่ไม่รู้เรื่องนี้มันก็ตายเปล่าและตายไปเปล่ามากแล้ว ไม่ได้รับประโยชน์อะไร เพราะไม่รู้เรื่องนี้ มันจะทำได้แต่เฉพาะผู้ที่รู้เรื่องนี้เท่านั้น. ฉะนั้นขอให้ท่านทั้งหลายเอาไปสนใจ ถือเอาประโยชน์จากอันนี้ให้ได้จะไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา; นี่พูดมากไปแล้ว เลยเวลาไปแล้ว ต้องยุติกันที.

ขอยุติการบรรยายในวันนี้ ไว้แต่เพียงเท่านี้ เป็นโอกาสให้พระคุณเจ้าสวดบทพระธรรม ส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อผลอย่างนี้ โดยตรงนี้ สืบต่อไป.

รายนามผู้ร่วมบริจาคค่าพิมพ์

ครอบครัวคุณวรรณี ยรรยง	๑๐,๐๐๐ บาท
พล.อ.ต.เชิงฤทธิ์ นภาคำรนฤทธิ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณกมลรัตน์ เดชะปิยวงศ์	๒,๕๐๐ บาท
คุณสมศักดิ์ ศรีสำราญ และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
พ.ญ.ฉายศรี สุพรศิลปชัย	๒,๐๐๐ บาท
พ.ญ.ปรีมล แผ่แพทยคุณ และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
คุณยลลาภ เลาหนุวัติ	๒,๐๐๐ บาท
คุณศุภพจน์ เลาหนุวัติ และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
คุณพักตรา เลาหนุวัติ วิรัตติพงศ์ และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
คุณสว่าง อูนากูล	๑,๐๐๐ บาท
คุณนันทพร บรรณวิทยกิจ	๑,๐๐๐ บาท
คุณบุญสืบ จิตวาณิชย์	๑,๐๐๐ บาท
คุณสุชาดา ศีลพิพัฒน์	๑,๐๐๐ บาท
คุณสนิทพร รัตนสุนทร	๖๖๐ บาท
คุณขวัญแก้ว สีตะธนี	๕๐๐ บาท
ชมรมอนุรักษ์โมกขธรรม (โดยคุณผดุง ลาภานันท์)	๕๐๐ บาท
คุณมาลา บำรุงวงศ์	๑๐๐ บาท
คณะบุคคลผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๘,๕๐๐ บาท

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณคำกลอน	๔
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑
๓.	การงานคืออะไร?	๑
๔.	ทรัพย์สมบัติคืออะไร?	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์	๑
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา ไม่สมบูรณ์แบบ	๒
๗.	ปวารณา และธรรมะในฐานะ สิ่งที่ต้องศึกษา	๑
๘.	ชาติในปฏิจจสมุปบาท	๑
๙.	ทางออกที่ ๓ ของโลกแห่งยุคปัจจุบัน	๒
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑
๑๓.	อานาปานสติภาวนา	๑
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑
๑๗.	ความรักดี	๑
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า"พระเจ้า"	๑
๑๙.	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑
๒๐.	การทำวัตรตามแบบโบราณ	๑
๒๑.	ประมวลปรมัตถธรรมที่คน ธรรมดาควรทราบ	๑
๒๒.	โลกอื่น	๑
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และ ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑
๒๔.	นิวรณ์	๒
๒๕.	วันครู	๑
๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย แผ่นดินธรรม	๑
๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง กระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ ที่นั้นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑
๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑
๒๙.	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑
๓๐.	คุกของชีวิต กับ เสน่ห์ของคุก	๑
๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑
๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั้นคือความทุกข์	๑
๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์	๑
๓๔.	ชีวิต คือขันธ์ทั้งห้ามิใช่ตัวตน	๑
๓๕.	อตัมมยตากถา	๒
๓๖.	อตัมมยตาประยุกต์	๒
๓๗.	อตัมมยตาใช้หย่าอะไรได้บ้าง	๒
๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑
๓๙.	คู่มืออานาปานสติภาวนา อย่างสมบูรณ์แบบ	๒
๔๐.	การใช้อานาปานสติให้เป็น ประโยชน์ในบ้านเรือน	๒
๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอตัมมยตา	๑
๔๒.	อตัมมยตา กับ สันติภาพ	๑
๔๓.	พระรัตนตรัยที่ท่านทั้งหลาย ยังไม่รู้จัก	๒
๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตร ลักษณ์จัดเป็นอตัมมโย	๑
๔๕.	ปาฏิหาริย์แห่งอตัมมยตา	๑
๔๖.	สหายธรรมของอตัมมยตา และอตัมมยตากับปัญหา ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑
๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก และอุดมคติของความเป็นแพทย์	
๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์ จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ใน ทุกหนทุกแห่ง	๑
๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑
๕๐.	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลก ให้รอดอยู่ได้	๑
๕๑.	เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอตัมมยตา	๒
๕๒.	ความไม่เห็นแก่ตัวและ ความสุขสามระดับ	๑
๕๓.	อารัมภกถาของการเลิกอายุ	๑
๕๔.	พระรัตนตรัยนั่นแหละคือ ตัวพุทธศาสนา	๑
๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่ เป็นพื้นฐานของชีวิต	๑
๕๖.	อริยสัจและอตัมมยตากถา และอตัมมยตากับธรรมจักร	๑
๕๗.	อตัมมยตาเท่าที่ควรจะรู้จัก กันไว้บ้าง และอตัมมยตา ช่วยได้ในทุกกรณี	๑
๕๘.	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๑
๕๙.	อิทัปปัจจยตาในฐานะหัวใจ แห่งพระพุทธศาสนา	๑
๖๐.	อตัมมยตา	๑
๖๑.	การสืบอายุพระศาสนา	๑
๖๒.	สุดยอดของความถูกต้องคือ นิพพาน	๑
๖๓.	พระคุณของแม่	๑
๖๔.	ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์	๑
๖๕.	การตกอยู่ใต้อำนาจของระบบประสาท	๑
๖๖.	ดับไม่เหลือ	๑
๖๗.	มนุษย์ทำสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๖๘.	ปทานุกรมธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑
๖๙.	สันทิฏฐิโก	๑
๗๐.	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผล อันสูงสุด	๑
๗๑.	ธรรมศาสตราในขั้นที่ จะสามารถช่วยโลกได้	๑
๗๒.	ความวิเวกเป็นสุข ความไม่เบียดเบียนเป็นสุข	๑
๗๓.	ธรรมศาสตราในการฆ่ากิเลส มารอันดับแรก	๑
๗๔.	พุทธศาสนาไม่ได้สอนให้หยุด หรือติดเพียงแค่ความดี และ สุดยอดที่มนุษย์จะไปถึงได้ คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๗๕ .	สัมมาทิฏฐิช่วยโลกได้อย่างไร	๑
๗๖.	การทำลายฐานทัพของกิเลส	๑
๗๗.	พระพุทธเจ้าพระองค์จริง คือ พระธรรม - เห็นปฏิจจสมุปบาท คือ เห็นพระพุทธเจ้า	๑
๗๘.	มาร	๑
๗๙.	ธรรมศาสตราในการปิดอบาย	๑
๘๐.	ธรรมศาสตราในการเปิดสวรรค์	๑
๘๑.	ศิลปะแห่งการใช้เคล็ดจาก หัวใจพระธรรม	๑
๘๒.	อริยสัจจ์	๑
๘๓.	ความทุกข์	๑
๘๔.	ธรรมศาสตรามี เมื่อมีการปฏิบัติ	๑
๘๕.	การปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม	๑
๘๖.	การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตรา	๑
๘๗.	สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภาร ผู้เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก แห่งประเทศไทย	๑
๘๘.	หัวใจธรรมศาสตรา ในพระพุทธศาสนา	๑
๘๙.	ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ	๑
๙๐.	สรุปผลของการใช้ธรรมศาสตรา	๑
๙๑.	พระไตรลักษณ์	๑
๙๒.	สัญญา ๔ ประการ	๑
๙๓.	ธรรมชาติแห่งชีวิต	๑
๙๔.	ปัจจัยสำคัญแห่งชีวิตโวหาร	๑
๙๕.	ปริโยสานแห่งชีวิตโวหาร	๑
๙๖.	การขาดทุนกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต	๑
๙๗.	พระสงฆ์ที่โลกต้องการ	๑
๙๘.	ออกพรรษา ออกมาเสียจากความทุกข์	๑
๙๙.	ธรรมชาติแห่งชีวิต คือกระแสแห่งการพัฒนา	๑
๑๐๐.	ชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาด้วยการมีธรรมะ	๑
๑๐๑.	อุตสาหกรรมสัมมัตตา	๑

อุตสาหกรรมสัมมัตตา

- อุตสาหกรรมสัมมัตตา เป็นอุตสาหกรรมของความถูกต้อง ผลิตผลของอุตสาหกรรมคือความดับทุกข์.
- อุตสาหกรรมที่ให้กำไรสูงสุดแก่ชีวิตนี้ ไม่ได้ลงทุนด้วยเงิน แต่ลงทุนด้วยกำลังกาย กำลังจิต และกำลังสติปัญญา.
- ความสุขอันแท้จริงต้องเกิดมาจาก ความอิ่มใจ ความพอใจด้วยสติปัญญา.
- คนไม่รู้จักความสุขชนิดนี้ เพราะมัวหลงทำไปตามความยึดมั่นถือมั่นของตัวเอง ที่ให้ได้แต่ความสุขหลอก ๆ ไม่ได้พบกับความสุขสงบเย็น.
- ความบีบคั้นของธรรมชาติทำให้เป็นทุกข์ มนุษย์ขวนขวายหนทางดับความทุกข์กันมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเกิดพระพุทธเจ้าผู้ค้นพบความดับทุกข์อันแท้จริงขึ้นมา.
- ดังนั้นเราควรยินดีต้อนรับความทุกข์ สำหรับเป็นบทเรียนศึกษาหาวิธีดับทุกข์ ซึ่งเป็นการลงทุนด้วยตัวชีวิตเอง.
- วัตถุดิบที่ใช้ในการทำอุตสาหกรรม คือ สัมมัตตะ ๑๐ อันประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ และอีก ๒ องค์ ซึ่งเป็นผลของ ๘ องค์ข้างต้น คือ สัมมาญาณะ และสัมมาวิมุตติ.
- **สัมมาทิฏฐิ :** เห็นด้วยสติปัญญาอันถูกต้อง เริ่มด้วยการมีสัมมาปเทส - ที่อยู่ถูกต้อง, สัมมาบูรพาจารย์ - บิดามารดา ครูอาจารย์ ฯลฯ ถูกต้อง, สัมมาศรัทธา - ความเชื่อถูกต้อง.
- **สัมมาสังกัปปา :** ความดำริชอบ ความปรารถนาชอบด้วยอำนาจของสติปัญญา ไม่ปล่อยตนไปตามสัญชาตญาณแห่งกามารมณ์, การเบียดเบียนทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา.
- **สัมมาวาจา :** มีการพูดจาถูกต้อง ส่งเสริมความสงบสุขของมนุษย์, แม้บทเพลงก็ควรจะนับเป็นวาจาด้วย เพราะแสดงทางวาจา ก็ต้องควบคุมด้วย.
- **สัมมากัมมันโต :** มีการงาน การเคลื่อนไหวที่ถูกต้อง ไม่ประทุษร้ายชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สมบัติของรักของผู้อื่น สังคมอื่น และของธรรมชาติ; ซึ่งถ้าไปทำเข้าจะต้องถูกตอบโต้ลงโทษ โดยบุคคล สังคม และพระเจ้าธรรมชาติ.
- **สัมมาอาชีโว :** ดำรงชีพชอบ ไม่ปล่อยไปตามกิเลสให้เกิดวิกฤตการณ์, ชีวิตที่ดีควรจะมีนิพพานเป็นจุดหมายปลายทาง.
- **สัมมาวายาโม :** พากเพียรชอบ โดยละความชั่ว สร้างและรักษาความดีไว้ด้วยความกล้าหาญ อดทน พยายามจนถึงที่สุด ไม่ยอมแพ้.
- **สัมมาสติ :** ระลึกชอบ โดยขนเอาวิชาความรู้มาทันเหตุการณ์ เพื่อไม่ให้ทำผิด ป้องกันอันตราย, สติเป็นสิ่งจำเป็นในทุกกรณี.
- **สัมมาสมาธิ :** ความตั้งมั่นชอบแห่งจิต ซึ่งมีอยู่แล้วตามธรรมชาติแต่ไม่พอ ต้องพัฒนาให้ยิ่งขึ้น เพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ถึงที่สุด.
- **สัมมาญาณะ :** เห็นอย่างถูกต้อง เป็นผลของความถูกต้องอันต้น ๆ. เอาจิตที่เป็นสมาธิดูลงไปจะเห็นด้วยความรู้สึกในใจ ยิ่งเห็นยิ่งเบื่อหน่ายคลายความยึดถือ.
- **สัมมาวิมุตติ :** เป็นผลสุดท้าย หลุดพ้นจากความผูกพันทั้งปวง ได้พบกับชีวิตเย็น.